

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ**

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:
студентка 6 курсу, групи 613
ТАНАСЕ МАРИНА ПЕТРІВНА

Керівник к. пед. н., доцент Шестобуз О.С.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 6 від 22 листопада 2022 р.*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	7
1.1. Аналіз проблеми розвитку пізнавального інтересу у дослідженнях учених.....	7
1.2. Сутність і структура пізнавального інтересу особистості.....	14
1.3. Особливості розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.....	21
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	32
2.1. Дослідження стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.....	32
2.2. Обґрунтування педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.....	39
2.3. Методичний інструментарій розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках з образотворчого мистецтва.....	50
Висновки до розділу 2.....	69
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку системи початкової освіти демонструють швидкісні зміни та зростання мобільності. Новими завданнями освіти в Україні, що спрямовуються на демократизацію та гуманізацію освітнього процесу, окреслюються новими пріоритетами навчання та виховання, сприяють формуванню особистісної ініціативи, здатності до раціональної творчої діяльності. Основна мета у визначається у формуванні гармонійно розвиненої особистості учнів, їхньої індивідуальної самовираженості.

Пізнавальний інтерес надає можливість особистості проявляти неповторну індивідуальність, прокладати свій шлях у житті, творчо самореалізовуватися, працювати з ініціативою, захопленням. Завдяки пізнанню предмета, об'єкта пізнавального інтересу здійснюється особистісний розвиток.

На уроках образотворчого мистецтва ефективність навчання прямо залежить від рівня розвитку пізнавального інтересу молодших школярів у цьому процесі та наявними вміннями у вчителя створити сприятливі умови для розвитку інтересу. Відповідно, від учнів вимагаються глибокі знання з образотворчого мистецтва, вміння до самостійного отримання нових знань, здатність до адаптації в швидко змінних умовах життєдіяльності.

Стан дослідження проблеми. Дослідники з проблеми розвитку пізнавального інтересу особистості розглядають окремі аспекти методики його виявлення. У теорії прослідковуються відомості з виокремлення досліджуваної якості як однієї з мотиваційних характеристик, описуються особливості проявлення пізнавального інтересу.

Н. Бібік, Г. Костюк, О. Савченко та ін. досліджували можливості змісту навчальної діяльності для розвитку пізнавального інтересу у молодших школярів, фактори значущості нових знань для підсилення практичної

діяльності учнів, новизну навчального матеріалу, зацікавленості ним, значення пізнавальних порівнянь між відомими та невідомими аспектами.

Г.Балл, О. Дусавицький, О. Киричук та ін. розглядають пізнавальний інтерес як домінування під час оволодіння різними способами діяльності, розкривають умови мотивації до навчальної діяльності. Дослідниками доведено ефективність вивчення і розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках, використання різних форм самостійних і практичних робіт.

Вченими Г. Костюком, М.Савчином, О. Скрипченком та ін. відзначається, що пізнавальний інтерес є активним при взаємодії з метою, змістом, результатами практичної діяльності, системою ціннісних орієнтацій, відображає інтелектуальні, вольові зусилля, почуття особистості. Ними встановлено, що за сприятливих умов інтерес може бути засобом захоплення навчанням, визначення інтенсивної та зосередженої пізнавальної діяльності, складає стійку рису характеру особистості.

Науковці І. Бех, Н. Бібік, О. Скрипченко, В.Сухомлинський та ін. у своїх працях висвітлюють рухливість меж віку у проявах пізнавального інтересу, виокремлюють молодший шкільний вік як оптимальний у вираженні та сприятливий для педагогічного впливу.

Вплив пізнавального інтересу на результати навчання при вивченні образотворчого мистецтва зокрема висвітлюється у дослідженнях Р. Арнхейма, Л.Артемової, І. Демченко, С. Коновець, Л.Любарської, В.Томашевського та ін.

Відповідно, вказана актуальність і значущість окресленої проблеми в наукових теоріях і практиці сприяли вибору теми магістерського дослідження **«Розвиток пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови та дослідити стан сформованості пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Завдання дослідження, які визначено для досягнення поставленої мети:

1. Здійснити аналіз проблеми розвитку пізнавального інтересу у дослідженнях учених, сутності та структури пізнавального інтересу особистості.

2. Розкрити особливості розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

3. Дослідити стан розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

4. Обґрунтувати педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Об'єкт дослідження – розвиток пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Згідно визначених завдань, у дослідженні використані **методи**:

теоретичні, якими є аналіз наукових джерел, порівняння, класифікація, зіставлення, систематизація, узагальнення отриманої інформації з метою характеристики основних понять і визначення теоретичних аспектів проблеми дослідження;

емпіричні, серед яких констатувальний експеримент, анкетування, опитування, педагогічне спостереження з метою дослідження стану розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва;

математичні, якими є методи обробки отриманих даних, графічного представлення результатів з метою встановлення достовірності отриманих результатів дослідження.

Теоретичне значення дослідження полягає в аналізі проблеми розвитку пізнавального інтересу у дослідженнях учених, визначенні сутності та структури пізнавального інтересу особистості, розкритті особливостей

розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва, дослідженні стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, в обґрунтуванні педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріали дослідження, з висновками та рекомендаціями можуть використовуватися вчителями на уроках образотворчого мистецтва, вихователями груп продовженого дня у позаурочний час для підвищення розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота містить вступ, два розділи, параграфи до розділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Аналіз проблеми розвитку пізнавального інтересу у дослідженнях учених

У філософській і соціологічній науках поняття пізнавального інтересу тлумачиться у аспекті визначення ідеальних прагнень і бажань. Інтерес є результатом діяльності особистості. Як вибіркоче відношення особистості пізнавальний інтерес висвітлюється соціологічною наукою. Певне ставлення може проявлятися в системі діяльності особистості, що обумовлюється її спрямованістю та прагненням до діяльності.

Інтерес розглядається як прояв потреб і передумова мотивів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок. Пізнавальний інтерес займає значуще місце в проявах мотивів, оскільки мотивація відзначається більш конкретно в діяльності.

Інтерес закладається природою та має поступовий прояв з роками. Важливе значення у розвитку особистості мають навчальні інтереси, які розглядаються як внутрішні рушійні сили духовного становлення особистості.

Обдарованість особистості є прямо залежною від природно зумовлених, вроджених здібностей та інтересів. Виховна роль освітнього процесу сприяє виявленню природних інтересів.

Дослідниками є спроби у визначенні характерних особливостей пізнавального інтересу та форм його прояву. Багато досліджень спрямовуються тільки на навчальні, мистецькі або родинні інтереси, дещо відірвано від цілісного розвитку особистості. Тому, процес надто складної актуалізації пізнавального інтересу є основним при стимулюванні процесу навчання.

Серед обов'язків вчителя є здійснення цікавого, захопленого процесу навчання, але не перетворення навчання в розвагу, бо цікавість у викладанні є засобом діяльності у досягненні мети.

Так, К. Ушинський трактує поняття інтересу як засобу успішного навчання, виокремлюючи його значення моральному вихованні особистості. Він відзначає: «збудіть в особистості щиросердний інтерес до всього корисного, вищого і морального, і ви можете бути певні, що вона збереже назавжди людську гідність» (К. Ушинський, 1995).

Пізнавальний інтерес складає мотив діяльності та є глибоко усвідомленим особистісним проявом. Інтерес здатний до позитивного стимулювання, активізації психічних процесів, сприяє реалізації ефективної діяльності.

При появі інтересу неможливо бути байдужим до життєдіяльності, бездіяльним. Інтерес викликає піднесений настрій, захопленість, усвідомлення ситуації, яка пов'язується з об'єктом зацікавленості, відчуття глибокого внутрішнього взаємозв'язку об'єкта з власними переживаннями суб'єкта.

Відповідно, наявним є прояв сильного прагнення до об'єкта інтересу, здатність до напруження зусиль, наполегливість у діяльності, подолання будь-яких труднощів, перешкод, які виникатимуть під час реалізації інтересу в пізнанні.

Пізнавальний інтерес є активним вмотивованим емоційним ставленням суб'єкта до предмета, явища пізнання, що може у процесі навчання систематично розвиватися та вдосконалюватися, бо має безпосередній вплив на розвиток спрямованості особистості.

Пізнавальний інтерес є джерелом самостійного отримання нових знань, підвищення інтенсивності розумової діяльності, концентрації уваги, прояву спостережливості, зникнення перевтоми та сприяння підвищенню в якості здобутих знань, їх розширення, усвідомлення та поглиблення. Саме прояв

інтересу надає можливість бути неповторним, індивідуальним, самоствердитися серед оточення, проявити ініціативу в діяльності.

Завдяки пізнанню предмета інтересу здійснюється особистісний розвиток, а інтерес є основою свідомого становлення суспільства в об'єднанні людей, що збільшує ефективність процесу управління соціальними проявами (Л.Артемова, 2000, с.6).

Інтерес є активним пізнавальним ставленням до дійсності. Відповідно, інтерес і процес пізнання взаємопов'язані між собою. Коли процес пізнання є можливим без прояву інтересу, то пізнавальний інтерес може виникати, активізуватися, розвиватися та зникати з умовою спроможності особистості до пізнання і як його результат.

У педагогіці проблема розвитку пізнавального інтересу пов'язується зі створенням оптимальних умов його розвитку у процесі навчальної та позаурочної діяльності, виборі ефективних методів і прийомів розвитку інтересу як ціннісної особистісної характеристики та основи успішності школярів.

Поняття «пізнавальний інтерес» вживається у значенні інтересу до процесу опанування нової навчальної інформації. У систематизації інтересів виокремлюються навчальні, сімейні, індивідуальні, колективні, технічні, художні, спортивні інтереси тощо.

Пізнавальний інтерес відноситься до кожного з вказаних видів, бо вони не можуть існувати без усвідомленості нових знань і дій. Відповідно, пізнавальний інтерес є особливим видом інтересів, що виокремлюється як інтерес за змістом.

У педагогічній науці поняття навчального інтересу трактується як синонім пізнавального інтересу. У деяких джерелах зустрічається поняття інтелектуального інтересу.

Пізнавальний інтерес містить прояви навчального та інтелектуального інтересі, що базується на поєднанні важливих для розвитку особистості

чинників, якими є активність у пошуковій діяльності, реалізація задумів, готовність оцінювати власні дії тощо.

В пізнавальному інтересі чітко простуються емоційні прояви захоплення, здивування, очікування нового, переживання навчальної радості та успішності. У поєднанні факторів і внутрішніх станів вагомою складовою є вольові зусилля. Оскільки, пізнавальний процес, на який здійснює вплив пізнавальний інтерес, є певною рушійною силою, яка супроводжує подолання труднощів у сприйманні нової навчальної інформації, її розуміння та осмислення (Л.Момот, 1997, с. 54).

Пізнавальний інтерес є вибірковою спрямованістю до певної сфери пізнання, до предмету пізнання, процесу діяльності. Інтерес є цінною сутністю особистості, яка стимулює її до прояву певних реакцій на навколишню дійсність і довкілля.

Коли втрачається пізнавальний інтерес, відбувається спустошення та психічні особистісні розлади. Потрібно створити оптимальні умов для розвитку та активізації пізнавального інтересу з втіленням гуманістичної ідеї. Вагомим є завдання у підготовці школярів до виконання діяльності, спілкування з однолітками тощо (Т. Головань, 2004 с. 15).

Пізнавальний інтерес досить ефективно може активізуватися в навчальній діяльності, серед засобів навчання є ті, які сприятимуть управлінню процесом розвитку інтересу. Об'єктом пізнавального інтересу є зміст навчальних предметів, яким повинні оволодіти учні. А виховання в освітньому процесі через навчальні предмети допомагає створити умови для гармонійного розвитку школярів.

Серед факторів, які стимулюють прояв пізнавального інтересу в школярів є оточення, засоби масової інформації, книги, екскурсії та, головне, навчальна діяльність. Для значної кількості дітей в освітньому процесі пізнавальний інтерес до пізнання знаходиться в активному розвитку.

На сучасному етапі дослідники намагаються проникнути у вивчення інтересу та потреб школярів. Одночасним з процесом вивчення пізнавального

інтересу учнів потрібно встановлювати стимулювання розвитку й активізації діяльності школярів. Учитель має намагатися різноманітними методами розширити та поглибити пізнавальний інтерес.

Серед найбільш ефективних стимулів пізнавального інтересу в освітньому процесі виокремлюються:

- зразок дій учителя в різних ситуаціях;
- висока ерудованість та вміння в цікавій і доступній формі передати знання;
- цікаві пропозиції, поради;
- поважне відношення до школярів;
- надання необхідної допомоги в різних ситуаціях;
- позитивна оцінка, схвалення;
- цікаві, захоплюючі бесіди, які базуються на пізнавальному інтересі учнів.

Пізнавальний інтерес є самоцінною сутністю особистості, без якого особистість перестає бути собою, пізнавальний інтерес є особливим видом інтересів. У функціональну модель пізнавального інтересу учнів входить зміст основних і додаткових інтересів, форми активізації пізнавального інтересу та стимулювання їхнього розвитку. Інтерес стає однією зі стимулюючих і рушійних сил освітнього процесу.

Інтерес розуміється як певна специфічна спрямованість особистості на певний предмет, крім того, він є усвідомленим відношенням до виконання дій, що може стимулювати складну багатоаспектну активність, яка пов'язується з розумовим розвитком (В.Котляр, 2006).

Пізнавальний інтерес є внутрішньою складовою мотиву, що стимулює суб'єкт діяти згідно інтелектуальної важливості та емоційного захоплення, привабливості предмета пізнання.

У змісті поняття інтересу доцільно виокремити такі складові, серед яких предметна у спрямованості інтересу на певний предмет, та

усвідомленість у забезпеченні спрямованості власних дії на предмет пізнання в певній ситуації.

Інтерес є формою виявлення пізнавальної потреби, яка забезпечується спрямуванням особистості на розуміння поставленої мети навчальної діяльності. Інтереси властиві тільки людині, тому інтереси, бажання, переконання, потреби відзначають прагнення особистості до виконання певної діяльності.

Сутність спрямованості у змісті прагнень та налаштованості на пізнання, що сприяє визначенню поведінки та діяльності особистості (О.Савченко, 1997, с. 174).

Однією з рушійних сил діяльності, поведінки та вчинків особистості є пізнавальний інтерес. Існує багато трактувань інтересу як складного та важливого для особистості психічного утворення. Зокрема, сутність цього поняття розуміється як:

- вибірковість у спрямованості уваги особистості;
- розумова та емоційна активність особистості;
- прояв різних почуттів;
- поєднання емоційних, інтелектуальних і вольових процесів, які здатні підвищити активність у прояві свідомості та здійсненні практичної діяльності;
- ставлення до дійсності, що характеризується активністю та емоційністю у пізнавальній діяльності;
- у вигляді структури, яка містить потреби;
- відношення особистості до об'єкта, предмета пізнання, з визнанням та усвідомленням його значення в життєдіяльності та емоційною привабливістю.

Різноманітність підходів до поняття пізнавального інтересу узагальнює думки про багатогранність інтересу.

За М.Савчином, мотивація освітнього процесу значною мірою залежна від прояву пізнавального інтересу школярів. Ученим розрізнялися мотиви, які базуються на певному інтересі:

- пізнавальний інтерес до змісту навчальної діяльності, його предмета, що вивчається;
- пізнавальний інтерес, який зумовлений специфікою розумової діяльності з ознайомлення з предметом;
- пізнавальний інтерес з відповідною зацікавленістю до предмету або певних дій;
- пізнавальний інтерес до конкретного предмета, який базується на уявленні про можливу діяльність з ним;
- пізнавальний інтерес, який зумовлюється процесом навчання та діяльності та пов'язується з ситуацією навчального колективу, особистістю вчителя тощо (М.Савчин, 2006).

Для кращого розуміння складної взаємодії різних інтересів, науковці здійснюють їхню класифікацію.

О. Киричук зазначає: «інтереси розрізняють як змістові, що спрямовані на предмет здійснювальної діяльності, і процесуальні – спрямовані на деякі побічні особливості розгортання процесу діяння або на власне процес. Інтереси поділяються також на диференційовані і недиференційовані – за ознакою оформленості щодо предмета та ситуації діяння» (О.Киричук, 2006, с.23).

Недиференційований пізнавальний інтерес характеризується структурою, в якому немає чіткості у визначенні предмету, а в елементах ситуації в діяльності, що супроводжується активністю особистості, прослідковується за умови конкретного співставлення.

У структурі диференційованого пізнавального інтересу визначається відносно чітко визначений предмет пізнання, певні очікування до його вивчення, взаємодії з ним, швидкості в опануванні створеної ситуації з предметом пізнання.

Виокремлюють актуальні пізнавальні інтереси, що виявляються у спонукальній ситуації до діяльності, конкретному моменті дій, а також потенційні інтереси, які мають прихований стан прояву, емоційність при пізнанні предмета дещо знижується, однак певні умови допоможуть перейти їм в актуальні інтереси та примушують до діяльності.

Таким чином, пізнавальний інтерес є складовою особистісного розвитку, потреб та основою прагнень особистості, її мотивів і ціннісних орієнтацій, здатність інтересу проявлятися у вибіркового відношенні до навколишньої дійсності та власне до себе.

1.2. Сутність і структура пізнавального інтересу особистості

Ученими є спроби розкрити поняття та структуру пізнавального інтересу із суб'єктивної філософської думки, що призводить в окремих випадках до перебільшення ролі певних аспектів у складній структурі цієї особистісної характеристики та зменшення значення інших категорій. Відповідно, є різні погляди на сутність та структуру пізнавального інтересу особистості.

За дослідженнями О.Киричука: «розглядаючи природу і структуру інтересу у поєднанні з іншими психічними процесами, що влітаються в нього, перевага в інтелектуальному аспекті, бо інтерес – це зосередження на певному предметі думок, помислів особистості, що викликають прагнення ближче ознайомитися з предметом, глибше в нього проникнути, не випускаючи його з поля зору. Під помислом розуміємо складні утворення – спрямовану думку, думку-турботу, думку-участь, думку-залучення, що містить в собі специфічну емоційну спрямованість. Інтерес – це стимул, що діє в силу своєї усвідомленої значущості» (О.Киричук, 2006).

О.Скрипченко підкреслює емоційний та інтелектуальний характер сутності інтересу, його взаємозв'язок з проявом емоційного стану (О.Скрипченко, 2001).

У визначенні інтересу його основною ознакою є позитивне емоційне стійке відношення особистості до об'єкта пізнання. Емоції є рушійною силою, яка здатна активізувати та знизити пізнавальний процес, впливає на практичну діяльність особистості.

Кожна психічна дія та діяльність особистості в певній мірі насичується почуттями та емоціями. Важливе значення мають емоційність моментів в пізнавальному інтересі, які можуть виражати цінне для особистості, оскільки відсутність певного безпосереднього емоційного фактора спричинить усвідомлення значення об'єкта пізнання, але прояву інтересу до нього не буде.

Певний емоційний стан зберігає своєрідну індивідуальність школярів, завдяки якій відображається навколишня дійсність. Прояв індивідуальності сприяє наданню відображення дійсності характерних рис суб'єктивності. Відповідно, між почуттями, які можуть виникати з приводу певних подій, мають прояви однакових хвилювань спостерігаються суттєві відмінності. Яскравими є почуття в прояві пізнавального інтересу учнів, у діяльності та поведінці яких інтерес має визначальну роль, оскільки пов'язується з переживаннями.

За психологічною природою інтерес характеризується активним, діяльним характером, є вольові моменти, бо вольові процеси складають сутність пізнавального інтересу, є важливою його частиною прояву. Також, інтерес може бути протилежним різним за виявленням, своєю дієвістю, що засвідчує не знаходження вольового моменту в інтересі.

Оскільки дієвий інтерес глибоко впливає на життєдіяльність особистості, спонукає до цілеспрямованих і систематичних дій, а пасивний інтерес у певній ситуації виключає прояв вольових зусиль в інтересі.

Інтерес стимулює вольові зусилля. З поєднанням вольових зусиль інтерес стає більш діяльним, бо саме діяльність може спрямовуватися в певному спрямуванні. Без поєднання пізнавальний інтерес буде пасивним,

проявляється у потенційному стані прояву, що є характерним для окремих етапів розвитку інтересу під час різних видів діяльності.

У розвитку інтерес може бути поверховим, випадковим і нестійким, що зумовлюється зовнішніми ознаками об'єктів, предметів, явищ, але у процесі свого становлення інтерес поступово стає стійкішим і більш дієвим. Саме дієвий інтерес є одним з головних стимулів активності особистості в діяльності, що сприяє виникненню прагнень діяти у певній діяльності для творчого виявлення учнів в практичній діяльності.

На думку Г. Костюка, джерелом пізнавального інтересу людини визначають навколишню дійсність у явищах, середовищах. Відповідно, прояв інтересу можливий з виявленням через відношення до предметів, об'єктів і явищ довкілля, з якими є постійні взаємозв'язок та взаємодія.

Сутність взаємозв'язку і залежності між особистістю та життєдіяльністю відзначається оцінними моментами. У природі є безліч явищ, з якими є безпосередня або опосередкована взаємодія, які являють собою певну цінність, і відповідно появу певного пізнавального інтересу.

Інтерес розглядається як оцінне відношення особистості до явищ і об'єктів навколишньої дійсності з оточуючими предметами, явищами природи тощо, що є значущими для життєдіяльності. Тому, інтерес не доцільно прирівнювати тільки до потреб у здобутті знань, до пізнання (Г.Костюк, 1989).

Г.Балл підкреслює, що в залежності від обставин суб'єктом пізнавального інтересу може бути особистість або певна соціальна група як родина, колектив класу тощо. Об'єктом або носієм пізнавального інтересу називається те, що має значення для суб'єкта. Це може бути довкілля, конкретний вид діяльності, соціальне явище або оточення, бо вони є сферою життєдіяльності суб'єкта (Г.Балл, 1992).

Відзначається, що фізіологічною сутністю пізнавального інтересу, який є вибірковою спрямованістю, є чітка сукупність нервових зв'язків, які можуть утворюватися під впливом певних умов життєдіяльності та є

залежними від стану особистості, прояву її індивідуальності, отриманих вражень та здобутого досвіду. При цьому взаємозв'язки можуть встановлюватися, коли предмет має важливе значення.

Об'єктом пізнавального інтересу може не бути зовнішній предмет для індивіда. Інтерес може виникнути до будь-якого предмета, процесу, події, які є важливими у життєдіяльності. Відповідно, об'єктом пізнавального інтересу виокремлюється діяльність учнів: навчальна, ігрова, художня, трудова, громадська тощо.

Пізнавальний інтерес не є окремим конкретним психічним процесом, як увага, мислення, пам'ять, мовлення. Інтерес є конкретною формою взаємозв'язку між особистісними потребами та об'єктами пізнання, які можуть їх задовольнити. Ускладненість відношення до навколишньої дійсності може взаємодіяти з органічною єдністю з інтелектуальними, емоційними та вольовими процесами. Що знаходиться в основі сильного впливу пізнавального інтересу на розвиток психічних процесів: уваги, мислення, пам'яті, мовлення, уяви та ін.

Вагомою характерною властивістю пізнавального інтересу є його взаємозв'язок з емоційною сферою особистості.

Учений О. Скрипченко, вивчаючи проблему пізнавального інтересу, вважає серед основних моментів під час виникнення інтересу саме емоційне відношення. Емоції є однією з форм відображення не предметів чи явищ навколишньої дійсності, а відношення цих предметів і явищ до мотивів, потреб і цілей діяльності особистості, які викликають переживання. За допомогою емоцій можуть відображатися властивості предметів та їхнє значення для життєдіяльності (О. Скрипченко, 2001).

Емоції є невід'ємним важливим елементом процесу пізнання, бо надають інформацію про характер позитивних і негативних цінностей, їхнє значення. Приємні відчуття засвідчують злагодженість внутрішніх потреб із зовнішніми властивостями та ознаками предмета чи явища.

З приємними відчуттями при пізнанні можна робити висновки про позитивну цінність об'єкта пізнання, що впливає на приємні відчуття. Задоволення потреб, ступінь їхнього задоволення в умовах сприятливого функціонування емоцій і почуттів має відповідати інтенсивна та тривала емоційність у проявах реакцій.

У людини почуття та оцінні дії можуть виражатися за допомогою мовлення, інтелектуалізуватися завдяки оцінним поняттям і судженням, які можуть досить органічно складатися в цілісність мислення. Динаміка пізнавального інтересу на первинних етапах розвитку особистості має оцінне та споглядальне спрямування. Це може бути інтерес в пасивному стані у пізнанні. З часом етапи розвитку стають вищими, а інтерес активним, коли він обов'язково пов'язується з вольовими зусиллями особистості та її спрямованістю на навчальну діяльність.

На думку О. Скрипченка: «почуття людини, будучи відображенням об'єктивної дійсності, є основою, серцевиною інтересу. Впливаючи на розум і волю, вони надають розумовим і вольовим актам заохочення або навпаки, гальмують їх. В результаті цього зародження думок, початки намірів і рішень можуть бути або підтримані, або ослаблені, заглушені» (О.Скрипченко, 2001, с.173).

І. Бех, О. Савченко визначають, що специфіка прояву інтересу до навчальної діяльності у молодших школярів у суб'єктивному плані зацікавленості процесом навчання, що знаходиться у внутрішньому налаштуванні учнів на розуміння та усвідомлення об'єкта, предмета пізнавального інтересу, що спрямовується на задоволення потреби. Зацікавленість виявляється в задоволенні навчанням, проявом радісних переживань, коли долаються навчальні труднощі, визначається досягненням успішності в навчальній діяльності, що виявляється суб'єктивною роллю для школярів.

В освітньому процесі зазначене може виявлятися в загальному емоційному захопленні учнів, зокрема певні вигуки захоплення, подиву,

усмішка, які викликаються пізнанням нового, позитивним схваленням, глибоким співпереживанням у взаєминах, схвилюваністю, захопленням художніми образами, які несуть в собі естетичну насолоду. Відповідно, усі ці прояви почуттів, які є різними за значенням та глибиною, пробуджуються пізнавальним інтересом (І. Бех, 1999; О. Савченко, 1998).

О.Скрипченко відзначає: «суб'єктивний аспект інтересу виявляється і в тому, що учень, усвідомлюючи значення навчальної діяльності, вибірково ставиться до неї, виділяє її серед інших видів. В об'єктивному плані інтерес проявляється в результатах навчання як реальних показниках успішності, у свідомій дисципліні та в ініціативності школяра» (О.Скрипченко, 2001).

Сукупність предметів, певних обставин, які визначають внутрішню якісне та кількісне відношення, сприяють певному ставленню особистості до отримування нових знань, визначаються як чинники, завдяки яким виникає інтерес до навчальної та практичної діяльності.

Характерними рисами особистості, які складають суб'єктивний фактор пізнавального інтересу, є потреби особистості. Зазначене закладається природою та суспільством для життєдіяльності, відношення до довкілля, до навколишнього світу, до оточення.

Інтерес, як внутрішня рушійна сила духовного розвитку школярів, у педагогічній науці розглядається, як мета виховання та як засіб виконання виховних завдань.

Н. Бібік зазначає: «виховання в учнів стійких суспільно цінних інтересів – провідна проблема виховної роботи школи, яку необхідно розв'язувати на даному етапі розвитку сучасної школи. Пізнавальний інтерес має змістові й процесуальні прояви, а саме: широта, глибина, дієвість, стійкість. Змістові й процесуальні характеристики пізнавальних інтересів органічно поєднані. Лише поступове вивчення специфічного змісту окремих предметів сприяє процесу їх диференціації» (Н.Бібік, 1998, с. 67).

За дослідженнями Н.Бібік: «під широтою проявів пізнавального інтересу у молодших школярів розуміємо діапазон його конкретної

спрямованості на предмети й об'єкти навколишнього світу, бо тільки на певному рівні накопичення фактичних знань стає можливим виникнення інтересу. Діагностичним показником виділеної якості інтересу в молодшому шкільному віці є спрямованість пізнавального ставлення учня до різних сторін дійсності або окремих предметів навчального плану, обсяг інформації з цих галузей» (Н.Бібік, 1998).

Про глибинність прояву пізнавального інтересу засвідчує прагнення школярів до процесу пізнання взаємозв'язків і певних відношень між предметами, об'єктами, явищами дійсності, що обумовлюється характером допитливості учнів у зверненні до фактів, визначених правил або сутності, внутрішніх залежностей і зв'язків.

Якостями досить розвиненої форми прояву пізнавального інтересу молодшими школярами є дієвість і стійкість інтересу, які сприяють визначенню характеру відношення учнів до пізнавального та навчального матеріалу та вираженню певної активності в отриманні нових знань.

Спочатку відбувається простий емоційний відгук на нову інформацію з поглибленою та тривалою зосередженістю на об'єкті під час пізнання. Потім здійснюється зміна репродуктивних форм активності особистості творчими формами її вираженості.

На думку Н. Бібік: «кожен з цих параметрів, репрезентуючи окремі сторони інтересу, в сукупності відображає його як інтегровану якість, зокрема характеризують предметну спрямованість пізнавального ставлення учня до навколишньої дійсності і ступінь його активності щодо її освоєння, в якій виявляються інтелектуальні, вольові, емоційні якості (Н.Бібік, 1998, с.78).

Пізнавальний інтерес є якісною характеристикою пізнавальної діяльності та активності учнів, які взаємно зумовлюються та взаємно пов'язуються. Пізнавальна активність є необхідною для оволодіння новими знаннями, практичними вміннями та навичками, які включають їх використання у навчальній і практичній діяльності. Її сутність

прослідковується під час сприймання, захоплення знаннями, пізнавальними завданнями тощо.

Пізнавальна активність впливає на певну самостійність у діях, здатністю та прагненням до ініціативного та енергійного здобуття нових знань, розвитку вольових зусиль. Пізнавальний інтерес спрямовується на отримання нових знань, передбачає готовність молодших школярів до здійснення пошукової діяльності, пізнавальна активність відбувається у процесі засвоєння знань та їхньої актуалізації.

Таким чином, пізнавальний інтерес є вибірковою спрямованістю особистості, яка зосереджується на пізнанні дійсності, його предметному змісті та власне процесі оволодіння новими знаннями.

1.3. Особливості розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва

З початку навчання учні початкових класів досить значну кількість навчального матеріалу опрацьовують з підручника, що шкодить розвитку пізнавального інтересу та діяльності. Оскільки матеріал з підручника не здатний до постійного стимулювання самостійної творчої діяльності молодших школярів, розуміння учнями певних явищ, бо немає асоціювання з враженнями реального життя.

Необхідним є вивчення навколишньої дійсності, видів діяльності, явищ довкілля, оточуючих предметів тощо. В освітньому процесі цінним є процес отримання нових знань, пошукова діяльність, усвідомлення прийомів розумової діяльності, що може розвинути творчість думок молодших школярів, стимулює їхнє мислення та самостійну діяльність.

Активний учитель здатний створити оптимальні умови для утворення думок, за допомогою добре сформульованих пізнавальних завдань для доведення задумів педагога, власних думок школярів.

На уроках образотворчого мистецтва з розвитку пізнавального інтересу під час ознайомлення з чарівним навколишнім світом є доцільними використання пізнавальних вправ для стимулювання активності школярів. При цьому необхідними є надання учням можливості для вільного висловлювання власних припущень, з подальшим аналізом та правильними відповідями. Головним є не результат, а процес розумової діяльності з різними варіантами прийомів у досягненні результату діяльності. У пошуку важливим є виявлення допитливості.

За висловом В.Сухомлинського: «природа мозку дитини потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки – серед наочних посібників, образів і, насамперед, серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на обробку інформації на цей образ» (В.Сухомлинський, 1987, с. 558).

За висловлюваннями В. Сухомлинського спостерігається, що навчання учнів без наочності є недоцільним. Серед принципів у педагогіці принцип наочності є провідним, він знаходиться в тісному взаємозв'язку з іншими принципами.

Відповідно, вивчення образотворчого мистецтва здійснює реалізацію принципу наочності в освітньому процесі. Наочність сприяє розвитку мислення, забезпечує взаємозв'язок між конкретними та абстрактними поняттями з опорою на неї.

Уроки образотворчого мистецтва є тими заняттями, які розвивають у молодших школярів творчість, нестандартність мислення, впливають на їхню емоційно-чуттєву сферу, формують вміння бачити красу в довкіллі, естетичне відношення до дійсності. Тому, вимоги до уроків образотворчого мистецтва в початковій школі, зважаючи на їхні освітні завдання, є досить вагомими в освітньому процесі.

Л. Любарська відзначає: «уроки образотворчого мистецтва повинні бути організовані за законами мистецтва, що передбачають структурну різноманітність, режисуру; залучення учнів до співпереживання, створення відповідного щодо теми уроку емоційного настрою, включення до сценарію

уроку ігрових, казкових моментів, використання інших видів мистецтв (художнього слова, музики, елементів театрального дійства, кінофрагментів); наявність трьох основних структурних елементів уроку: сприйняття, формування творчого задуму, його посильна творча реалізація» (Л.Любарська, 2002, с. 50).

В організації уроків образотворчого мистецтва необхідно дотримуватися структурних етапів і елементів, тоді будуть успішно вирішеними завдання естетичного виховання учнів.

Серед значущих способів адаптації до навчання школярів, їхнього особистісного розвитку є образотворча діяльність. Зміст вивчення образотворчого мистецтва базується на засвоєнні загальнолюдських цінностей та дидактичних принципах, серед яких: науковість, системність, інтегрованість, єдність освітнього процесу та ін.

Метою вивчення мистецької освітньої галузі в початкових класах є формування в учнів сукупності ключових, мистецьких і естетичних компетентностей при опануванні художніх цінностей і певних способів художньої діяльності за допомогою здобуття свого художньо-естетичного досвіду.

Серед завдань художнього виховання на уроках образотворчого мистецтва виокремлюються розвиток естетичних ідеалів з опорою на особистісно-ціннісне відношення до дійсності та творів образотворчого мистецтва, формування спроможності до сприймання, усвідомлення та відтворення художніх образів, розвиток особистісних потреб і творчих здібностей до процесу творчої самореалізації під час художнього перетворення довкілля.

На уроках образотворчого мистецтва виокремлюються основні види художньої діяльності молодших школярів як сприймання та практична художня діяльність. Так, процес сприймання містить взаємопов'язані види діяльності:

– естетичне сприймання навколишньої дійсності базується на формуванні вміння сприймати, виявляти емоції, усвідомлювати красу, естетичні ознаки та властивості об'єктів, явищ навколишньої дійсності;

– сприймання образотворчого мистецтва відбувається через формування вмінь і навичок сприймання, оцінювання та перетворення художніх образів у творах образотворчого мистецтва, здатності співпереживати при ознайомленні з шедеврами національного та світового видів і жанрів образотворчого мистецтва.

Під час оволодіння основами образотворчої грамоти здійснюється формування компетентностей в учнів з образотворчого мистецтва, які містять навчальні завдання з вивчення лінії, кольору, форми, об'єму, простору, композиції, основних художніх технік і матеріалів.

Програма з образотворчого мистецтва зорієнтовується на розвиток учнів в духовно-практичному аспекті, їхній здатності адаптуватися до навчання, життєдіяльності, формуванні вмінь висловлювати своє відношення до дійсності.

Роль уроків образотворчого мистецтва надзвичайно важлива, бо їх вважають основною формою формування художньої культури. Образотворча діяльність є найбільш доступною для учнів, бо зображення форми, яскравість кольорів, створення зображень за допомогою графічних матеріалів школярі швидко засвоюють, наштовхує дітей у пошуковій діяльності нових способів виконання навчальних завдань (В.Томашевський, 2000).

Кожен урок образотворчого мистецтва має бути чітко розробленим згідно структури, підібрана відповідна наочність, продумування логіки побудови уроку.

Використання наочності доцільне з чіткою відповідністю меті та завданням уроку образотворчого мистецтва, стимулюванню процесу творчості, розширенню та збагаченню уявлень школярів щодо вивченого навчального матеріалу. У проведенні уроку доцільним є забезпечення

емоційного викладу нового матеріалу, що допоможе зацікавити учнів образотворчою діяльністю.

Провідну роль під час формування особистості школярів виконує вчитель початкових класів, оскільки ним закладається фундаментальна база духовного розвитку, отримання знань і естетичного досвіду, виховання культури.

Образотворче мистецтво складає невід'ємну частину духовного розвитку особистості, перетворює навколишню дійсність у художні образи, форми, зосереджує багатий естетичний досвід суспільства.

На значущості образотворчого мистецтва у розвитку пізнавального інтересу та творчості наголошує В.Сухомлинський, а саме: «мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду. Пізнаючи мистецтво в собі, пізнаєш природу, життя світу, сенс життя, пізнаєш душу – талант. Вище цього щастя немає» (В.Сухомлинський, 1987, с. 103).

Прояв педагогічної майстерності вчителя полягає в розумінні ним мети освітнього процесу, чіткості у окресленні навчальних завдань на певному етапі уроку та специфіка їхньої реалізації, у доцільності підбору методів і засобів навчання.

Розвиток пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва стимулює до активності у процесі навчальної діяльності. Успішність оволодіння знаннями доцільне з використанням унаочнення, бо вони впливають на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів. Багатогранність значення та використання наочних засобів навчання сприяє активізації та вдосконаленню освітнього процесу з образотворчого мистецтва, розвитку розумової активності та діяльності.

На сучасному етапі є достатня кількість різноманітних навчально-методичних матеріалів для використання їх учителем на уроках

образотворчого мистецтва для підвищення рівня розвитку дітей та розвитку пізнавального інтересу.

Навчальний матеріал, який подається унаочнено дозволяє вчителю сучасно, цікаво, методично правильно провести урок з образотворчого мистецтва, у результаті отримуються міцні знання в учнів.

У програмі з образотворчого мистецтва пропонуються орієнтовні рекомендації щодо застосування наочності при розкритті певної теми. Відповідно, вчителю при підготовці до уроку треба чітко його продумати та доповнити різними видами наочності, які використовуватимуться на визначених етапах уроку.

Наочність на уроках образотворчого мистецтва потрібна для активізації розумової діяльності учнів без перевантаження їхньої пам'яті. Яскравість різноманітної наочності сприяє виникненню позитивних емоцій у школярів, пізнавального інтересу, що базується на розвитку мислення, уваги, спостережливості, естетичних смаків, мовлення, на формуванні нових понять, естетичних уявлень, елементів прояву світоглядних ідей.

Використання об'єктів, природних матеріалів, художніх засобів виразності впливають на урізноманітнення ігрової діяльності, що відносить її до нестандартних.

Важливими є наочні схеми, навчальні таблиці, картки, які можуть забезпечити індивідуальність у діяльності молодших школярів, конкретизувати природні уявлення та поняття, сформувати увагу, просторову уяву, спостережливість, мислення, естетичні смаки, підвищити ефективність проведення уроку (Л.Данилова, 2002, с. 19).

Учні початкових класів із цікавістю та захопленням вивчають образотворче мистецтво, коли вчителем використовується різноманітна наочність. Засоби наочності на уроках образотворчого мистецтва успішно засвоюються, коли логічно побудована послідовність опанування нових знань. Під час уроку наочність має бути чітко опрацьована з розв'язанням відповідних дидактичних завдань.

Сучасне оновлення змісту освітнього процесу в початковій школі призводить до перебудови технологій навчання, надається особистісна сформованість з образотворчого мистецтва.

Так, на етапі актуалізації опорних знань учнів здійснюється стимулювання пізнавального інтересу та навчальної діяльності школярів, вчитель має мотивувати діяльність учнів, позитивно спрямовувати їх на виконання діяльності. Важливою є опора на здобутий дітьми попередній досвід на уроках образотворчого мистецтва. Доцільним буде застосування музичного вітання, ритмічної чи ігрової вправи тощо.

Визначення мети та завдань уроку з образотворчого мистецтва потребує їхнього спільного вироблення, проектування та формулювання разом з учнями, залучення школярів до планування наступних видів діяльності з опорою на попередню діяльність з практичними завданнями, цікавими повідомленнями, підготовкою наочності.

Школярі разом з учителем планують свою діяльність, обговорюють її, з визначенням показників нових знань, уявлень, засобів навчальної діяльності, які засвідчують досягнення поставленої мети. Доцільними є використання спільно зі школярами записів завдань з образотворчого мистецтва, які визначатимуть необхідні знання та вміння при формуванні на уроці.

На початку уроку образотворчого мистецтва вчитель ознайомлює учнів з метою уроку та мотивацією навчальної діяльності, повинен переконливо поінформувати учнів щодо виконання ними навчальних дій і завдань на уроці. Пізнавального характеру має бути навчальний матеріал, який пов'язується з визначенням цікавих проблемних запитань (С.Коновець, 2000).

Етап вивчення нового матеріалу характеризується здобуттям нових знань, формуванням практичних умінь і навичок у навчальних завданнях: вибором індивідуальної, фронтальної чи колективної навчальної діяльності; засобів ознайомлення з новим матеріалом у вигляді схем, таблиць; визначення способів виконання навчальних завдань. Учні можуть обрати вид

діяльності, який їм більше подобається, серед яких варіативність практичних завдань, диференційовані за складністю виконання завдання, вибірккові, творчого характеру.

Серед методів навчання доцільними на цьому етапі уроку образотворчого мистецтва є використання пізнавальних ігор, виконання творчих завдань, заохочення, створення ситуацій успішності, проблемних ситуацій, ситуацій взаємної допомоги.

На етапі вивчення нового матеріалу вчителем можуть використовуватися прийоми для зацікавлення школярів:

- актуальність мети або проблеми, де вирішується проблема з визначення художника, який створив конкретну картину;

- фантастична ситуація, коли реальна ситуація на уроці доповнюється фантастичною з перенесенням навчальної ситуації на певну фантастичну планету;

- упіймай помилку, коли під час пояснення нового матеріалу вчителем навмисно робиться помилка;

- цікаві запитання до теми, які передбачають складання учнями переліку запитань перед вивченням певної теми.

На етапі оцінювання, коментування знань учнів здійснюється застосування роботи в групах для взаємного оцінювання й аналізу з виправленням помилок, осмисленням причин їх виникнення. Учителю можна звернутися до планування уроку з перевіркою виконання запланованих навчальних завдань.

Підсумок уроку з образотворчого мистецтва є усвідомленням ситуації у досягненні поставленої мети, захоплення ситуації успішності, вираження вчителем позитивного відношення до учнів, задоволення результатами їхньої практичної діяльності.

Зазначена структура та особливості проведення уроку з образотворчого мистецтва вимагають вимогливості, планування та виконання навчальних завдань від учителя в методиці його організації та реалізації. Педагогом

мають бути створені оптимальні умови під час сприймання та ознайомлення з новим матеріалом, забезпечення його успішного опанування, послідовного втілення у практичну діяльність різноманітних доцільних методів, прийомів і засобів діяльності.

У підготовці до проведення уроку з образотворчого мистецтва вчителем має бути проаналізовано зміст навчального матеріалу, визначено основні види діяльності школярів, важливі навчальні завдання на вибір, завдання для роботи в групах, з врахуванням обсягу навчального матеріалу, рівня складності за можливостями дітей, ступінь своєї допомоги.

Ефективне підвищення пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва здійснюють дидактичні ігри. У змісті ігор на уроках учням потрібно виконати навчальне завдання, яке пропонується вчителем у цікавій формі гри (О.Дейч, 2000, с. 37).

Основним завданням є формування пізнавальної активності учнів. Гра є засобом закріплення знань і однією з форм навчання. Дидактична гра містить чітку структуру, складається зі змісту, дидактичної мети, правил та ігрових дій. Гра є різнобічним процесом, який має єдину спільну мету, яка спрямовується на розвиток учнів. А розуміння особливостей гри надає можливість у ході проведення здійснювати розвиток і пізнання молодших школярів.

Досить важливим на уроках образотворчого мистецтва є стимулювання пізнавальної діяльності молодших школярів. Цікавими та захоплюючими є уроки із застосуванням казкових сюжетів, подорожей, конкурсів, інсценізацій, вікторин, виставок та ін. Нестандартні види навчальних завдань сприяють проявам емоцій, почуттів, удосконаленню навчальних можливостей учнів.

Систематична діяльність сприятиме виробленню в учнів уміння застосовувати здобуті знання під час вивчення на уроці нового матеріалу, опрацювати самостійно навчальний матеріал, розширювати та удосконалювати власний кругозір, захоплюватися виконанням

образотворчих завдань, які потребують цілеспрямованості та активності у практичній діяльності.

Учителю на уроках образотворчого мистецтва доцільно виокремити такі вимоги: у чіткому формулюванні пізнавальних завдань, які є з проблемного аспекту, спонукають до активності, розвитку творчого мислення, отримання нових знань і практичних способів дій, у вмінні зосередитися на діяльності усіх школярів, не дотримуватися змагань на швидкість під час виконання навчальних завдань, у навчанні дітей здійснювати самоаналіз та само оцінювання власної діяльності.

Серед функцій учителя на уроках образотворчого мистецтва з розвитку пізнавального інтересу в учнів виокремлюється забезпечення позиції суб'єкта пізнавальної діяльності у виконанні практичних дій. Також, важливим є прояв емоцій вчителя, його педагогічна культура, володіння невербальними засобами, інтонацією, мовленням.

Таким чином, ефективним освітній процес з образотворчого мистецтва є під час застосування особистісно-орієнтованого підходу з визначення певного обсягу знань, практичних умінь і навичок, які здобувають молодші школярі та ступеня участі учнів у процесі отримання навчальної та пізнавальної інформації.

Висновки до розділу 1

Розвиток пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва є необхідною умовою в освітньому процесі. З початком навчання необхідним є розвиток розумових сил учнів, їхніх можливостей здобування нових знань із захопленням.

Пізнавальний інтерес є важливим мотивом у навчанні молодших школярів. Проявляючи пізнавальний інтерес у навчанні діяльність учнів відбувається більш продуктивно. Пізнавальний інтерес під час правильної організації навчальної діяльності школярів і систематичності здійснення

може впливати на особистісний розвиток. Досягнення успішності у розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва можливе при вмілому спрямовуванні учнів до процесу пізнання, підтримуванні ініціативності, творчої активності, розвитку самоконтролю, чіткому визначенні мети пізнання, яка сприяла підсиленню інтересу до навчання.

Необхідним є постановка перед учнями мети, яка б викликала інтерес, захоплення. Вікові особливості також впливають на сприйняття навчальних завдань, бо учням цікавими є такі завдання, які розвивають їх у практичній діяльності. Зацікавленість роботою може полегшити її виконання, навчає краще опановувати матеріал.

Пізнавальний інтерес є міцним засобом навчання. Вчителю доцільно обирати такі методи, які будуть залучати школярів до активності в отриманні нових знань. Елементи проблемного навчання не доречно протиставляти репродуктивному здобуттю знань інформаційними методами. Відповідно, їх вміле поєднання допоможе підвищити ефективність в освітньому процесі, зможе зміцнити пізнавальний інтерес.

На уроках образотворчого мистецтва в навчальній діяльності виявляється пізнавальний інтерес молодших школярів. Учні застосовують отримані знання та активна діяльність, здійснюються відповідні висновки, виконують розумові дії. У результаті основним завданням учителя на уроках є активізація пізнавальної та навчальної діяльності школярів.

При плануванні уроку з образотворчого мистецтва учителю треба спочатку продумати доцільність в організації повідомлення нового матеріалу за допомогою пояснення, бесіди, роздумів, розв'язання проблемної ситуації, самостійної діяльності тощо. Тому, є необхідність у перетворенні кожного уроку з образотворчого мистецтва на зацікавленість під час засвоєння нових знань учнями, в чому виявиться ефективність організації навчального процесу, щоб школярі відчули важливість власної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Дослідження стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва

На уроках образотворчого мистецтва на розвиток пізнавального інтересу та творчих здібностей та молодших школярів мають вплив вікові та індивідуальні особливості учнів, які обумовлюються їхньою життєдіяльністю, отриманим досвідом практичної діяльності, процесом взаємодії та спілкування, впливом оточення, засобів масових комунікацій та ін.

Рівень розвитку пізнавального інтересу та активності на уроках образотворчого мистецтва в учнів проявляється на різних рівнях розвитку та демонструють різні аспекти прояву, що базується на різному досвіді, особливих шляхах індивідуального розвитку.

Дослідження стану розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва здійснювалося з отриманням результатів під час проведення констатувального експерименту. У процесі дослідження взяли участь 36 учнів початкових класів і 10 педагогів Підвальнянської гімназії Герцаївського району Чернівецької області.

Метою констатувального етапу дослідження було визначення стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. З опорою на мету дослідження визначено критерії та показники розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва:

– пізнавальний базується на прояві активності учнів під час пізнання образотворчого мистецтва, сприймання та розуміння явищ навколишньої дійсності, способів їх створення практичній діяльності та в образотворчому мистецтві, дієвість мислення, фантазії, творчої уяви;

– емоційний визначається наявними особистісними якостями молодших школярів, якими є відчуття прекрасного під час милування дійсністю, почуття захоплення, радості, зацікавленості та здатність проявляти емоційні відгуки на різноманітність естетичного в довкіллі та навколишньому світі;

– мотиваційний характеризується наявністю проявів мотивів, бажання, інтересу молодших школярів до образотворчого мистецтва та практичної діяльності, потреба у самовираженні за допомогою засобів образотворчого мистецтва, прагнення до гармонійного відтворення в художніх образах навколишньої дійсності.

За результатами констатувального етапу дослідження нами практично виявлено наявність трьох рівнів стану розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва: високого, середнього та низького.

Високий рівень розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва демонструють молодші школярі інтерес до сприймання та виявлення ознак, властивостей і закономірностей дійсності та творів образотворчого мистецтва, вміння встановлювати ознаки і характерні риси об'єктів і явищ у різних умовах. На цьому рівні прослідковуються елементи пошукової творчої діяльності з образотворчого мистецтва з оволодінням нових і вдосконаленням здобутих раніше способів навчання.

На середньому рівні розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва виявляється інтерес до пізнання властивостей і ознак предметів, явищ, які становлять їхню внутрішню сутність. Потрібним на цьому рівні є пошук, здогадування, активність в оволодінні наявними знаннями з образотворчого мистецтва, різними способами практичної діяльності, прояви інтересу знаходяться в оволодінні інформацією, але пізнання та виявлення закономірностей потребує допомоги вчителя, його підказки в окремих випадках.

Низький рівень розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва виявляється в школярів, які не проявляють інтерес під час сприймання та пізнання навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, їм не цікаві нові відомості про предмети, явища дійсності, не приймають активної участі в освітньому процесі.

Серед методів в експерименті використовувалися анкетування, опитування, педагогічне спостереження, аналіз практичних робіт, композицій, виробів учнів з образотворчого мистецтва, математична обробка отриманих даних.

За допомогою методу анкетування, адаптованої до нашого дослідження анкети для молодших школярів «Пізнавальний інтерес молодшого школяра на уроках образотворчого мистецтва» автора О. Горчинської (див. Додаток А) нами визначалися: прояви емоційності під час виконання різних навчальних завдань з образотворчого мистецтва та запитання на кмітливість, виявлення мотивів у процесі пошукової діяльності до певної теми з образотворчого мистецтва, пізнавальні аспекти у діяльності школярів при виникненні запитань на уроках під час опанування нової теми та пізнанні нових знань, отриманні умінь і навичок.

Результати дослідження проявів емоційного критерію розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва представлено у діаграмі 2.1.

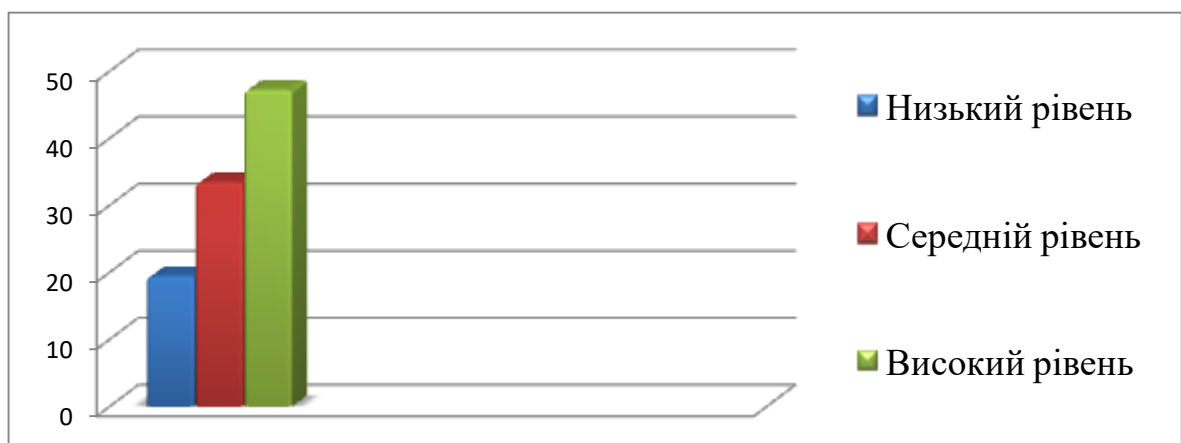

Рис. 2.1. Дослідження розвитку пізнавального інтересу молодших школярів за емоційним критерієм

Отож, більшість учнів (47,2%) мають високий рівень розвитку пізнавального інтересу за емоційним критерієм, їм подобається виконання нестандартних цікавих завдань з образотворчого мистецтва, що засвідчує їхнє бажання до праці на уроках, захоплення образотворчою діяльністю, прояв самостійності у знаходженні відповідей на проблемні запитання, які розвивають кмітливість при певних зусиллях.

Однак, 33,4% молодших школярів відносяться до середнього рівня розвитку означеної якості, її прояв залежить від конкретної діяльності та ситуації. І 19,4% респондентів знаходяться на низькому рівні, бо очікують тільки готових зразків і відповідей від оточення.

Тому, є потреба у систематичній діяльності вчителів з розвитку емоційних реакцій учнів під час виконання на уроках образотворчого мистецтва практичних і творчих навчальних завдань.

Дослідження проявів мотиваційного критерію розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва подано в діаграмі 2.2.

Рис. 2.2. Дослідження розвитку пізнавального інтересу молодших школярів за мотиваційним критерієм

Відповідно, більшість учнів (38,9%) мають високий рівень розвитку пізнавального інтересу за мотиваційним критерієм, прагнуть до вивчення образотворчого мистецтва із захопленням, цікавістю та пошуку додаткової навчальної інформації до теми уроку.

Залежно від різних причин 36,1% молодших школярів знаходяться на середньому рівні мотивації під час ознайомлення з новим навчальним матеріалом на уроках образотворчого мистецтва.

І 25% учнів демонструють низький рівень мотивації під час пізнання навчальної інформації з образотворчого мистецтва.

Результати дослідження проявів пізнавального критерію розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва проілюстровано в діаграмі 2.3.

Рис. 2.3. Дослідження розвитку пізнавального інтересу молодших школярів за пізнавальним критерієм

Отож, більше третини учнів (33,3%) мають високий рівень розвитку пізнавального інтересу та прагнень за пізнавальним критерієм, при виникненні запитань з нової теми завжди готові усвідомити та дати відповідь, новою пізнавальною інформацією готові поділитися з оточуючими.

Однак, більшість школярів 41,7% показали середній рівень розвитку пізнавального інтересу, тільки іноді можуть знайти відповідь або у ситуації виникнення запитань з теми не завжди можуть відповісти.

І 25% учнів знаходяться на низькому рівні розвитку пізнавального інтересу, у них тільки іноді є бажання поділитися новими цікавими відомостями з оточенням, не можуть розповісти про нову інформацію.

Відповідно, доцільною є послідовна робота вчителя з підвищення прояву пізнавального інтересу з елементами творчої діяльності на уроках образотворчого мистецтва при виконанні різної складності навчальних завдань.

Узагальнені кількісні результати дослідження стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва подано в діаграмі 2.4.

Рис. 2.4. Дослідження стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва

Розподіл молодших школярів за рівнями розвитку пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва наступні:

Більшість школярів (39,8%) демонструють високий рівень розвитку пізнавального інтересу, що засвідчує про пізнавальний інтерес учнів до виявлення закономірностей, зв'язків, встановлення ознак і властивостей явищ, об'єктів дійсності у різних умовах сприйняття. Молодші школярі на цьому рівні проявляють елементи пошукової творчої діяльності на уроках образотворчого мистецтва зі створенням нових і вдосконаленням традиційних художніх технік і способів практичної діяльності.

Також, значна кількість (37,1%) респондентів показали середній рівень розвитку пізнавального інтересу, наявною у них є досить стійка та продуктивна активність на уроках, серед основних мотивів їхніх інтересів є

потреба в отриманні схвальних оцінок, прагнення до визнання у міжособистісних взаєминах у класі, виправдання сподівань дорослих.

Однак, 23,1% учнів демонструють низький рівень розвитку пізнавального інтересу, який вказує на байдуже ставлення дітей до навчання та виконання навчальних і практичних завдань з образотворчого мистецтва, опанування нових знань та матеріалу.

Крім того, у дослідженні ми здійснили опитування 10 педагогів за допомогою анкети «Пізнавальний інтерес молодших школярів», адаптованої до нашого дослідження автора О. Горчинської (див. Додаток Б) з метою виявлення: уподобань учнів під час виконання цікавих навчальних завдань з образотворчого мистецтва; здатності опрацьовувати додаткову інформацію під час виконання навчальних завдань; проявів у поведінці при виконанні завдань, які потребують багато зусиль і часу; ступеня виконання ускладненої діяльності порівняно з улюбленими заняттями; здатності виконувати довготривалу практичну діяльність без розваг і відпочинку.

Результати проведення анкетування вчителів щодо стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів представлено в діаграмі 2.5.

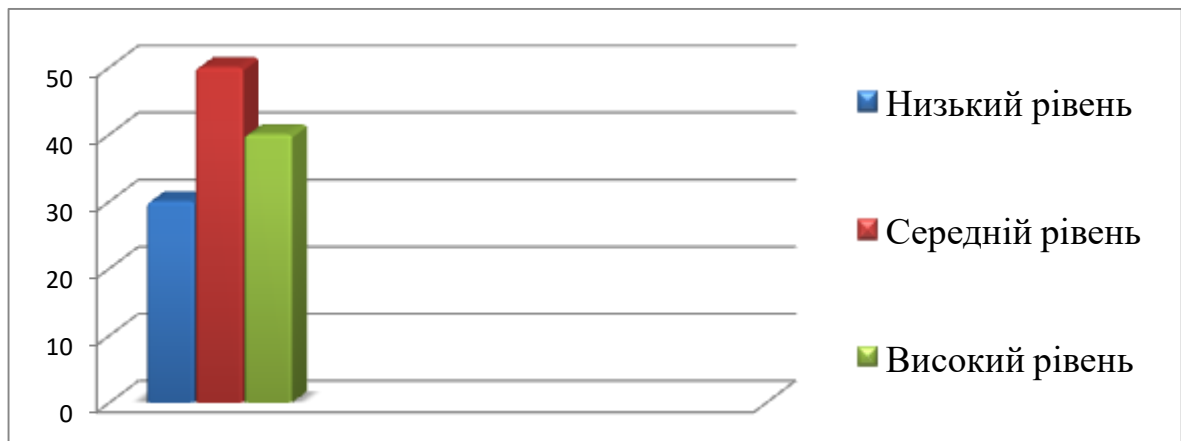

Рис. 2.5. Дослідження стану розвитку пізнавального інтересу молодших школярів за анкетуванням учителів

Результати дослідження стану розвитку пізнавального інтересу за анкетуванням учителів початкових класів демонструють, що відповіді половини педагогів (50%) засвідчують середній рівень розвитку

пізнавального інтересу учнів, прослідковується несистематичність під час виконання навчальних завдань, практичної діяльності.

У відповідях 40% учителів характеризується високий рівень розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів і вказується, що учні з бажанням виконують цікаві навчальні завдання на уроках образотворчого мистецтва, можуть звернутися до додаткових джерел натхнення у процесі виконання завдань, створення художніх образів.

І відповіді 30% педагогів відзначають низький рівень розвитку пізнавального інтересу в учнів і зазначають, що у школярів виникають труднощі у довготривалій практичній діяльності.

Таким чином, результати констатувального дослідження демонструють, що пізнавальний інтерес учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва сприяє вирішенню освітніх завдань. Прояв допитливості, емоційний стан під час практичної діяльності пов'язуються з зацікавленістю та прагненнями школярів, формуванню емоційно-ціннісного ставлення до створення художніх образів.

Відповідно, пізнавальний інтерес із індивідуальними змінами та розвитком має значний вплив на навчальну діяльність з образотворчого мистецтва.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва

Процес навчання відіграє значущу роль у розвитку та становленні особистості, від початку в дошкільних закладах освіти до навчання у вищих закладах.

Навчання є цілеспрямованим процесом передавання суспільно-історичного досвіду, відзначається чіткою організацією формування знань, умінь, навичок особистості.

Процес навчання є діяльністю, в якій поєднуються два протилежних боки навчання, якими є учіння та викладання, які цілісно пов'язуються та здійснюються одночасно.

Відповідно, процес викладання певною мірою відрізняється активністю, оскільки стимулюється здійснення потрібних пізнавальних дій. Учіння стосується школярів, що базується на зовнішніх мотивах з боку вчителя, так і внутрішніх особистісних мотивах до навчання.

У наукових джерелах досить різноаспектно трактується поняття педагогічних умов. Педагогічні умови розуміються як сукупність змісту, форм, методів і прийомів, матеріально-просторового середовища, об'єктивних можливостей, які спрямовуються на досягнення освітніх завдань.

Серед факторів розвитку стійкого пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва виокремлюються:

- виховання мотивів до навчальної діяльності, розуміння вагомості знань з образотворчого мистецтва у життєдіяльності, що відзначається як передумова появи зацікавленості навчанням;

- організація навчання у здатності молодших школярів проявити мотивацію, самостійність, ініціативу, що відзначається розвитком у них пізнавального інтересу до усвідомлення та осмислення змісту з образотворчого мистецтва;

- розвиток пізнавального інтересу до вивчення образотворчого мистецтва відбувається завдяки створенню пізнавальних ситуацій на уроках.

Важливим є урізноманітнення навчального матеріалу та прийомів практичної діяльності, бо пізнання нової інформації базується на отриманому досвіді та знаннях.

У процесі розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва доцільним буде виокремлення педагогічних умов:

– подання навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, що базується на новизні, демонстрації сучасних досягнень у науці, практичного застосування отриманих знань;

– використання форм, методів і прийомів навчання, які сприяють самостійній пізнавальній діяльності на уроках образотворчого мистецтва, з унаочненням, колективною роботою, взаємним навчанням, елементами проблемного навчання;

– створення ситуацій успіху при вивченні образотворчого мистецтва, коли відбувається переживання успішності, усвідомленості власних можливостей у практичній діяльності;

– створення емоційно-комфортної атмосфери на уроках образотворчого мистецтва, яка засновується на довірі, педагогічному такті педагога, відкритості до втілення нових задумів і ідей, взаємній доброзичливості.

Пізнавальний інтерес формується завдяки поданню основних аспектів навчального матеріалу, на які передусім звертається увага молодших школярів. Також учитель має робити акцент уваги учнів на поступовості засвоєння знань, певних результатах, подоланні труднощів, позитивних успіхах, не протиставляти досягнення учнів один одному, не критикувати результати діяльності.

Зазначені педагогічні умови знаходяться в основі розвитку пізнавального інтересу, активності, творчої діяльності учнів початкових класів під час вивчення образотворчого мистецтва.

Відповідно, прояв активного відношення молодших школярів до навколишнього світу реалізується в їхній практичній діяльності на уроках образотворчого мистецтва, що обумовлено різними мотивами та пізнавальним інтересом.

У молодшому шкільному віці значущою для учнів є ігрова діяльність, яка є найбільш доступною формою активності школярів у життєдіяльності та

активному пізнанні дійсності. Молодші школярі також приймають активну участь у різних видах діяльності:

- навчальна, отримання нових знань, набуває практичних умінь і навичок;
- споглядально-слухова, в якій основними є перегляд телепередач, кінофільмів, відеофільмів, слухання оповідань, казок, радіопередач, музики тощо,
- художня з проявом активності у декламуванні віршів, співах, малюванні художніми матеріалами, ліпленні,
- трудова у виконанні трудових доручень,
- громадська.

Процес розвитку та становлення пізнавального інтересу до навчальної діяльності здійснюється під впливом суб'єктивних і об'єктивних факторів, бо інтерес має подвійний взаємовплив. Відповідно, передумовою розвитку інтересу є внутрішні характеристики об'єкта, який є цікавим для вивчення та пізнання, з іншого боку, важливим є середовище суб'єкта, який виокремлює важливість значення об'єкта.

Основні властивості освітнього процесу на уроках образотворчого мистецтва є об'єктами пізнавального інтересу учнів початкових класів. Інтерес до практичної діяльності знаходиться в залежності від особистісного значення для учнів, їхніх основних потреб, прагнень і захоплень.

Пізнавальна діяльність є однією з найістотніших потреб розвитку особистості. В освітньому процесі можна спостерігати посиленість у пришвидшенні психічного розвитку, коли всі психічні процеси учнів розширюються та вдосконалюються. Відповідно, запам'ятовування та мислення відрізняється опосередкованим логічним спрямуванням, увага набуває стійкості та більшої довільності.

Віковими особливостями учнів початкових класів є переважно розвиток образного мислення, пам'яті, властиві нестійкість уваги та спостережливості та ін. Молодші школярі можуть сприймати та

усвідомлювати ознаки та властивості предметів, які виражаються в конкретно-чуттєвих образах.

Образотворчі знання на уроках подаються у переважній більшості за допомогою унаочнення, що досить часто сприяє розумінню сутності ознак об'єктів дійсності, їх осмисленню. Відповідно, отримані знання учнями на уроках можуть задовольнити пізнавальний інтерес, надати відповіді на запитання, які викликають хвилювання. Навчальний матеріал школярами засвоюється значною мірою, їхні знання виявляються ґрунтовними, пов'язуються з уявленнями та новими поняттями, які розвиваються під час отримання досвіду у життєдіяльності.

Наукові дослідження О.Скрипченка виокремлюють інтелектуальні можливості молодших школярів в розвитку абстрактного мислення (О.Скрипченко, 2001).

На уроках образотворчого мистецтва учням пропонується виконувати безліч різноманітних практичних вправ, які спрямовуються на розвиток і вдосконалення практичних умінь і навичок. На початку навчання школярі із захопленням виконують такі вправи, виявляють пізнавальний інтерес, який доцільно підтримувати позитивним відношенням до навчання. У наступних класах при систематичній роботі вчителя пізнавальний інтерес розширюється та удосконалюється у практичній діяльності (С.Коновець, 2000).

Доцільним є чіткий розподіл розумових зусиль на уроках образотворчого мистецтва, завдяки чому формується вагома за продуктивністю діяльність, зберігається працездатність та стимулювання практичної діяльності.

Розвиток пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва базується на змісті навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, на плануванні та організації усвідомлення змісту.

Навчальна діяльність на уроках образотворчого мистецтва має різноаспектний зміст, коли здобуття нових знань з навчального матеріалу може подаватися учням в готовому вигляді, і діти тільки повинні його

запам'ятати, а також самостійність в отриманні нових знань, з виявленням активності та зацікавленості. Тому, учні проявляють як репродуктивну активність, яка міститься в наслідуванні дій, також за допомогою вчителя розумова діяльність школярів має елементи ініціативності, самостійності та творчості.

На уроках образотворчого мистецтва молодшим школярам є цікавими та захоплюючими ті види навчальної діяльності, які містять пізнавальний матеріал для можливості міркувати прояву ініціативи, розумових зусиль, творчості, активності, самостійності, винахідливості тощо. Серед таких видів можуть бути спостереження за навколишньою дійсністю, перегляд навчальних відеофільмів, ліплення, малювання різними художніми матеріалами тощо.

При застосуванні вчителями переважно словесних методів навчання, які пов'язуються з життєдіяльністю, здобутим досвідом і спостережливістю молодших школярів, навчальна діяльність побудована таким чином, щоб було досягнення у засвоєнні навчального матеріалу, коли є можливість на уроках використовувати навчальну інформацію, яка пробуджує думки, виникає потреба в нових знаннях, навчання з необхідним пізнавальним інтересом і напруженням розумових сил, у результаті виявляється достатньо висока працездатність (Л.Любарська, 2002).

У закономірностях результату чіткої організації навчання є прояв отриманих знань, уміння їх застосувати у практичній діяльності та досить розвинена ініціатива із самостійністю учнів. Крім того, із залученням школярів учителями до активності у навчальній діяльності на уроках образотворчого мистецтва, де переважно пропонуються творчі види діяльності, в учнів початкових класів відбувається підвищення пізнавального інтересу до навчання, зростання їхньої практичної діяльності.

У процесі розвитку пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва вагому роль відіграє взаємний зв'язок між суб'єктивними та об'єктивними чинниками, що мають вплив на появу та формування у

молодших школярів інтересу до навчальної діяльності. Відповідно, об'єктивні чинники такі:

Безпосередні або прямі чинники, якими є зміст навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, зміст практичної діяльності, організаційні форми навчання.

Опосередковані або непрямі чинники, якими є оцінювання знань і вмінь молодших школярів, знаходження в міжособистісних взаєминах у колективі, становище учнів у родинних взаєминах і особистість учителя.

Суб'єктивними чинниками є:

– потреби у пізнавальній діяльності, практичній діяльності, спілкуванні, самореалізації;

– ідеали та ціннісні орієнтації.

Пізнавальний інтерес до навчальної діяльності відрізняється:

Суб'єктивним показником пізнавального інтересу у задоволенні здійснення навчальної діяльності, усвідомленості значення результатів практичної діяльності.

Об'єктивним показником пізнавального інтересу є визначення рівня навчальної дисципліни, прояв ініціативи, якість і успішність практичної діяльності (О.Губенко, 2005, с. 9).

Тому, серед важливих умов розвитку пізнавального інтересу до навчання на уроках образотворчого мистецтва є чітка організація освітнього процесу, здатність використовувати творчі завдання, які впливають на значне підвищення ініціативи та самостійності учнів.

Пізнавальний інтерес до навчальних завдань на уроках образотворчого мистецтва у практичній взаємодії молодших школярів з навколишньою дійсністю визначається як результат специфічних властивостей об'єкта, предмета, на який спрямований інтерес, серед яких зміст, форми, методи навчання та ін.

На пізнавальний інтерес до практичної діяльності мають вплив конкретні властивості та риси суб'єкта, для якого вагому роль відіграє об'єкт.

У цьому поясненні засвоєння при однакових умовах змісту навчального матеріалу, видів навчальної діяльності, що формує відповідне ставлення до освітнього процесу.

Навчальна діяльність за змістом і організаційними формами задовольняє основні потреби молодших школярів, зокрема: пізнання, діяльність, спілкування, взаємодія, самоствердження, самореалізація.

В аналізі відношення першокласників до навчальної діяльності відзначається переважна зацікавленість навчальними завданнями вчителя, які потребують виконання. Потім пізнавальний інтерес може поширитися на результати практичної діяльності, при цьому основне значення інтересу, поки що ними не усвідомлюється.

Першокласниками на початку навчання на уроках образотворчого мистецтва відбувається процес нагромадження знань, що проявляється пізнавальним інтересом до змісту навчальної діяльності, коли вони цікавляться змістом понять, окремих слів, висловлювань, термінів тощо. З часом першокласниками починається усвідомлення результатів власної діяльності, та їхня вагомість у подальшому навчанні.

Звичайно, в освітньому процесі відбувається значне збагачення змісту навчання, використовуються досить різноманітні форми організації навчання, відповідно, пізнавальний інтерес до отримання нових знань зростає.

На уроках образотворчого мистецтва з початку навчання повністю задовольняється потреба учнів у міжособистісному спілкуванні. В освітньому процесі молодші школярі можуть включатися до багатопланової та безпосередньої взаємодії, обмінюватися навчальною інформацією, навчатися з орієнтуванням на особистісні якості однолітків, здійснювати самооцінювання власних якостей і можливостей, рис характеру, поведінки. Оцінювання вчителем сумлінності та старанності є досить вагомим засобом у задоволенні потреб учнів у самореалізації.

О. Савченко відзначає, що з початку навчання учнів зацікавлює зміст певних навчальних дій і їхня оцінка. Молодших школярів хвилює найбільше схвалення вчителя, спроможність у виконанні навчальних завдань згідно вимог вчителя. Тому, відбувається постійне привертання дітьми уваги вчителя певними питаннями, демонстрація виконання власної практичної роботи.

У прагненні в швидкому оцінюванні вчителем своєї діяльності важливе тому що на початку першокласниками ще не відчувається достатньо єдність власної та колективної практичної діяльності. При виконанні навчальних завдань з образотворчого мистецтва молодшими школярами сприймається ця діяльність як індивідуальна, коли кожен з цікавістю виконує практичну роботу (О.Савченко, 1997).

О.Савченко підкреслює, що на початковому етапі навчання між першокласниками ще не встановлюється організований колектив, спілкування не в значній кількості, не проявляється цікавість до успіхів або невдач однолітків у процесі навчання, немає диференціації у колективі ровесників за відповідним місцем.

Емоційність у взаєминах та оцінні судження, почуття між учнями вибудовуються у більшій мірі за допомогою вчителя. Педагогом може виділятися школяр як зразок для наслідування, визначатися висловлювання один про одного серед учнів, організовуватися спільна практична діяльність і взаємодія. Оцінка вчителя та його вимоги можуть сприйматися та усвідомлюватися як взіреть.

Вагому роль займає вчитель як носій задумів, ідей і згуртування колективу. Відповідно навчальна діяльність допомагає самостверджуватися школярам серед однолітків і дорослих. Тому у переважній більшості учні мають позитивне відношення до освітнього процесу, а пізнавальний інтерес до навчання тільки посилюється (О.Савченко, 2002, с. 102).

Навчальна діяльність на уроках образотворчого мистецтва може не бути головною у самоствердженні серед однокласників. З роками навчання

місце учнів в колективі, оцінювання їх однолітками переважно залежить від їхньої успішності в навчанні, хоча в окремих випадках така залежність може послабитися.

Зумовлюється зазначене тим, що під час тривалої взаємодії та спілкування відбувається зміна ціннісних орієнтацій молодших школярів. У колективній діяльності при виконанні навчальних та ігрових завдань, учні можуть потрапити у ситуації, коли помітні навчальна успішність ровесників, та особистісні якості.

Оцінка взаємин у колективі відбувається завдяки оцінюванню вчителя, але зі сформованим досвідом у спілкуванні, з проявом реальних взаємин оцінка школярами своїх однокласників у колективі відіграє більш самостійну роль. Відповідно, спочатку оцінка однокласників задовольняє особистісні потреби та інтереси, з поступовою перевагою оцінки, яка базується на навчальній успішності ровесників і оцінки особистісних моральних якостей однолітків.

Тому, моральні якості є провідними у визначенні міжособистісних взаємин молодших школярів, а моральна поведінка є однією з основних форм самоствердження в колективних відносинах.

Соціальним статусом молодших школярів визначається розвиток пізнавального інтересу. Становище учнів у колективних взаєминах поступово відзначається певним соціальним значенням, що спільно із зовнішнім стимулюванням зумовлюються мотиви навчальної та практичної діяльності.

Мотиви, які були основними у поведінці та вагомими у виховному впливі на початку навчання можуть послаблюватися, що можна пояснити тим, що учні з віковими змінами стають самостійними, менше залежать від думки дорослих, а їхні висловлювання можуть бути більш критичними.

Відносини з однокласниками можуть набувати вагомості поступово, що становить досить важливу умову пізнавального та морального розвитку молодших школярів. Учні в таких випадках є не байдужими до оцінки своїх

навчальних дій іншими, виявляють спроби у здобутті схвалення від них під час взаємодії та зайняти власну позицію в колективі.

У цьому віковому періоді оцінка вчителя та думки однолітків мають вагомe значення, а становище у взаєминах колективу визначає відношення учнів до однокласників, практичної діяльності, яка спільно здійснюється в одному колективі.

При врахуванні структури мотивів учнів в освітньому процесі та зіставленні з особистісними взаєминами між однокласниками, потрібно виокремити сприятливий клімат у колективі, який впливає на соціальну цінність мотивів навчання. Відповідно, несприятливе становище учнів у взаєминах у колективі впливає на суб'єктивність мотивів та бажання взаємодіяти у навчальній діяльності.

Сприятливий клімат у колективі є вирішальною умовою у задоволеності навчанням і потрібною умовою для розвитку стійкого пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва. Для його розвитку вчителем має чітко подаватися зміст навчального матеріалу та окреслюватися творчий характер практичної діяльності, пропонуватися конкретні заходи для утвердження та при потребі зміни становища молодших школярів.

У системі міжособистісних взаємин статус учнів є залежним від вимог, які мають виконувати однолітки та індивідуальні особливості школярів. У змісті вимог у певному колективі відрізняються специфічні особливості. Прийняття серед однолітків і їхня прихильність досить залежні від виявлення моральних якостей у дітей.

Основою якостей прихильного ставлення стають прояв доброзичливості, товариськості, ввічливості, організаторських здібностей, тактовності, активності та ін. При виявленні у поведінці учнів негативних рис і якостей відбувається значне звуження кола емоційного спілкування (О.Скрипченко, 2001).

Суттєвими факторами, які мають безпосередній вплив на становище учнів у колективі є їхні здібності, успішність у навчанні, поведінка, риси характеру. Значущу роль відіграє, яким чином педагог здійснює оцінку діяльності школярів, його особисте ставлення до учнів, що базується на визначенні вказаних факторів.

При виявленні свого відношень між ровесниками в класі відбувається на орієнтування на певну сукупність позитивних чи негативних індивідуальних рис і якостей. Таке ставлення здійснюється й учителем, однак воно може не збігатися з позицією школярів.

Під час взаємодії та спілкування в молодших школярів прослідковується відносно самостійна оцінка однокласників. Учителю доцільно в першу чергу глибше враховувати таку оцінку у процесі свого оцінювання досягнень учнів, оскільки між учителем і школярами можуть бути непорозуміння, які впливають на колективну єдність та підтримку один одного.

Таким чином, при врахуванні оптимальних педагогічних умов на уроках образотворчого мистецтва з розвитку пізнавального інтересу створюються передумови, які базуються на цілеспрямованому впливі вчителя у результаті отримання зацікавленості та задоволення молодшими школярами від навчальної діяльності.

2.3. Методичний інструментарій розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках з образотворчого мистецтва

З початком навчання в школі в учнів вже є сформованим рівень готовності до пізнавальної діяльності на уроках образотворчого мистецтва. Сутність пізнавальної діяльності у більшій мірі виявляється під час створення проблемних ситуацій, а учнями пізнавальна діяльність успішно здійснюється за етапами: ознайомлення з пізнавальним завданням, виконання

пізнавального завдання з пошуком раціональних способів у досягненні результатів, аналіз результатів і узагальнення висновків.

Ефективність освітнього процесу в сучасних умовах знаходиться в залежності від здатності вчителя підібрати методи та прийоми навчання на уроках образотворчого мистецтва.

Методи навчання в освітньому процесі відповідають освітній меті, змісту освіти. Серед їхніх завдань у вирішенні вчителем є гармонійна розвиненість учнів, їхня обізнаність у навчальному матеріалі з образотворчого мистецтва та усвідомленість у використанні власних знань і здібностей у життєдіяльності.

Вагомими є методи, які мають потребу у свідомому підході, прояву самостійності, активності та творчості у навчальній і пізнавальній діяльності. Методи навчання є залежними від окресленої освітньої мети початкової школи.

Освітній процес базується на системі дидактичних принципів, які впливають із закономірностей навчання. Дидактичні принципи враховуються при здійсненні вибору ефективних методів і прийомів навчання, з використанням яких педагог здійснює поступовість, систематичність у навчанні молодших школярів, подає навчальний матеріал з образотворчого мистецтва у науковій доступній формі, з унаочненням, стимулює виявлення самостійності та активності учнів, свідомості у їхньому засвоєнні.

Для розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва використовуються пояснювально-ілюстративні та проблемні методи навчання.

Так, метод розповіді на уроках образотворчого мистецтва є зразком яскравості та переконливості в усному мовленні вчителя для учнів, важливим джерелом впливу на уяву, думки, погляди, емоції, почуття молодших школярів.

К.Ушинський наголошує: «Розповідаючи про якусь подію першого разу, ви повинні передати тільки головні її риси, дві, три цікаві яскраві деталі. Якщо ви першого ж разу прив'яжете до події дуже багато пояснень і деталей, то все оповідання розвалиться в дитячій голові. Закріпіть у ній спочатку небагато, але міцно і потім уже потроху будуйте на цій міцній основі, що вкоренилася» (К.Ушинський, 1995).

Розповідь є доцільною, коли метою є ознайомити, розширити, поглибити, удосконалити знання учнів з образотворчого мистецтва.

Метод пояснення на уроках образотворчого мистецтва є послідовним, логічним, чітким викладом способів дій, наявних складних питань, що можуть поєднуватися з організованим сприйманням та розумінням наочності та навколишньої дійсності.

На уроках образотворчого мистецтва метод пояснення переважно застосовується при вивченні нового матеріалу та під час повторного пояснення з метою закріплення того, що школярам було не зрозуміло. Успішність у поясненні має пряму залежність від логічності викладу, добору аргументів, доказовості. Значущу роль відіграє чіткість мовлення вчителя, образність мови, темп мовлення.

Бесіда є методом навчання, у використанні якого вчитель опирається на здобуті знання та отриманий практичний досвід діяльності школярів, відповідно за допомогою запитань може підвести учнів до осмислення нової інформації з поєднанням відомого та невідомого.

Завдяки бесіді розширюються можливості для управління пізнавальною діяльністю учнів, активності кожного з них в процесі аналізу об'єктів, явищ з їх порівнянням і зіставленням, у формулюванні певних узагальнень і висновків.

Виховне значення методу бесіди у навчанні колективного знаходження нового, сприяє у формуванні переконань, наданні можливостей у більш яскравому виявленні оригінальності, індивідуальності, розвитку творчості, самостійності, умінь будувати діалог, переконувати. В основі методу бесіди

можливість для вчителя розв'язати декілька навчальних завдань з надання певної інформації, керування процесом її усвідомлення та на цій основі розвитку пізнавальних можливостей школярів.

Бесіда має значення у своїй рухливості, гнучкості, оскільки до неї можна включити наочність та використання різноманітних засобів навчання.

Самостійне спостереження є методом, який сприяє безпосередньому сприйманню явищ навколишньої дійсності.

Значущим методом навчання на уроках образотворчого мистецтва є гра, яка є провідною діяльністю молодших школярів. З використанням гри нами здійснюється навчання у радісній, захоплюючій та життєво необхідній справі для учнів, тому що сама гра є частиною їхньої життєдіяльності. У грі дітьми пізнається дійсність, взаємини між людьми, реалізуються пізнавальний інтерес та творчі потреби у практичній діяльності.

У сутності гри сприяння розвитку мислення учнів, вона навчає діяти за правилами, усувати труднощі, здійснювати планування та регулювання своєї діяльності відповідно до задуму. У грі розвиваються увага та фантазія, творчі здібності школярів, що досить важливо у розвитку образного мислення. Для навчання учнів думати потрібно починати з навчання вигадувати. У грі також регулюються взаємини між школярами, розвиваються їхні почуття, зміцнюються вольові зусилля.

Ігрова діяльність є перехідним етапом до навчальної діяльності. Поступовість у включенні до ігрової діяльності здійснюється з першого класу, оскільки цілеспрямованість навчання забезпечує гармонійний розвиток молодших школярів. У рольових іграх є бажання обирати діяльність, в окремих випадках вирішуються дидактичні завдання з виокремленням необхідних знань і вмінь.

У поняття «вільної» гри входить конструктивна діяльність, дослідження, коли вивчення властивостей і ознак сюжету гри здійснюється більш глибоко, бо не пов'язується з використанням змісту гри у вирішенні конкретного завдання.

Серед важливого на уроках образотворчого мистецтва має правильне застосування дидактичних ігор. Бажання навчатися та працездатність залежні від вміння вчителя розвинути в учнів пізнавальний інтерес, зацікавити їх, мати можливість до активізації різних видів сприймання, уваги, спостережливості, образного мислення, пам'яті.

Гра має бути добре продуманою, в її проведенні вчителю треба вміти емоційно перебудовуватися та спілкуватися з учнями, що є досить дієвим засобом у досягненні мети в освітньому процесі.

Дидактичні ігри спрямовуються на розвиток уваги, мислення, мовлення учнів, але ігри можуть мати різні можливості в проведенні. Виокремлюються ігри словесні, предметні, настільно-друковані. Предметами, малюнками, ілюстраціями, словами, які є ігровим матеріалом обумовлюється основний зміст навчальних і практичних дій школярів (О.Савченко, 2002).

Серед видів ігор, які можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва, значущими є дидактичні ігри, які побудовані за принципом самоорганізації, це ігри з розрізними малюнками, ілюстраціями, зображеннями, ігри з кубиками, мозаїка, ігри із загадками та відгадками, вербальні ігри.

Цінним у таких іграх є те, що в них діти навчаються із захопленням, без допомоги вчителя, зокрема у виокремленні ознак предметів, їх описі, класифікації предметів за видами та властивостями, їх порівнянні, виділенні частин із загального цілого, створення цілого з частин, вилучення зайвих предметів.

Н. Бібік зазначає, що на уроках образотворчого мистецтва доцільними є використання таких дидактичних ігор, в організації яких не потрібно вчителю витратити багато часу на підготовку ігрового обладнання, а від школярів запам'ятовування складних правил гри (Н.Бібік, 1998).

Досить суттєві розвивальні можливості ігор під час проведення екскурсій у природу, які сприяють залученню школярів до активності під час емоційного сприймання та усвідомлення дійсності.

Основою зазначеного є сюжетні ігри з природним матеріалом. Їх метою є навчання учнів знаходити предмет з використанням органів чуттів, з опорою та виділенням істотних ознак, описі предметів і знаходженні їх за ознаками, групування предметів за способами їх застосування у практичній діяльності.

Надзвичайно цікаво та захоплено на уроках образотворчого мистецтва учнями сприймаються ігри природничої тематики «У магазині», «Фрукти та овочі», «Хто де живе?», «Загадай – ми відгадаємо», «Що спочатку і що потім?» та ін.

Захопленість викликають у молодших школярів такі ігри, які залучають до активної участі усіх учнів. В іграх-заняттях передбачені рухи за певними правилами. Ознайомлення з навколишнім світом на уроках образотворчого мистецтва відбувається із зацікавленою участю учнів у сюжетних іграх «Місто готується до свята», «Ми збираємося на виставу», «Ми прийшли до театру» тощо.

Важливими є пояснення вчителя у процесі проведення гри, яке має бути чітким і зрозумілим, з пробудженням пізнавального інтересу. Для учнів доцільним є чітке пояснення вчителем конкретних правил гри та їх демонстрація при потребі.

Дидактичні ігри у структурі уроку образотворчого мистецтва проводяться на етапі актуалізації знань учнів і вивчення нового матеріалу, та при підведенні підсумку уроку. Ігрова форма може сприяти ефективному ознайомленню учнів з новими способами діяльності, пожвавленню процесу виконання тренувальних практичних вправ, запобіганню перевтомі школярів на уроці.

Постійне використання однієї й тієї ж гри без урізноманітнення прийомів її проведення, може призвести до виникнення небезпеки прояву байдужості учнями, оскільки можуть бути втрачені новизна та зацікавленість грою. У такому випадку без змін доцільно залишити ігрові дії, але у зміст гри потрібно внести нове з ускладненням ігрових правил, змінами предметів,

включенням елементів змагань, пропонуванням у грі несподіваних дій, цікавого ігрового зачину.

Ігровими методами навчання визначається цілеспрямованість їхнього впливу на зміст навчального матеріалу, який потрібно опанувати, специфіка взаємодії вчителя та школярів, передбачення особливостей практичної діяльності. Ігри є безперечно досить ефективними на уроках образотворчого мистецтва, для підвищення пізнавального інтересу учнів.

На уроках образотворчого мистецтва під час ознайомлення з новим навчальним матеріалом використовується метод створення інтересу, сутність якого у застосуванні цікавих пригод, переплутаних складів, зашифрованих слів тощо, які легко привертають увагу молодших школярів.

Виокремлюються такі методи розвитку пізнавального інтересу в учнів на уроках образотворчого мистецтва, серед яких:

- методи пізнавальної, дидактичної, сюжетно-рольової гри;
- методи опори на отриманий життєвий досвід,
- методи створення ситуацій особистісного переживання успішності в навчанні, емоційно-моральних переживань із відчуттям радості, задоволення, подиву, захоплення;
- елементи дискусії, диспуту (О.Коберник, 1999, с. 57).

Розвиток пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва здійснюється з використанням дидактичних ігор: сюжетно-рольових, організаційно-діяльнісних, комп'ютерних тощо.

У сюжетно-рольових іграх школярами обігруються казкові, фантастичні персонажі, відповідно в них здійснюється збагачення уявлень учнів про особистісні та трудові відносини з оточенням, може бути підготовка до реальних ситуацій у житті.

Сюжетно-рольові ігри сприяють розв'язанню мотивації в навчальній діяльності. Важливим у рольових іграх є подолання внутрішніх конфліктних ситуацій, реалізація особистісних потреб.

У вивченні образотворчого мистецтва ефективність навчальної діяльності школярів є залежною від здатності проявити пізнавальний інтерес, що може спрямувати учнів на здійснення пізнавальної діяльності, засвоєння нової інформації. Пізнавальний інтерес може стимулюватися різноманітними методами навчання.

Серед методів розвитку пізнавального інтересу в учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва виокремлюються методи: пізнавальної гри, забезпечення успішності в навчанні, навчальної дискусії, створення інтересу до навчального матеріалу, створення ситуації новизни навчального матеріалу, опори на життєвий досвід учнів (І.Волощук, 1998, с.34).

Вказані методи навчання досить ефективно впливають на формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва.

У процесі розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках образотворчого мистецтва вагомим є виокремлення основних методів навчання, зокрема: пояснювально-ілюстративних таких, як розповідь, бесіда, пояснення та проблемних, серед яких метод самостійного спостереження, дидактичних ігор.

У сутності пізнавального інтересу знаходиться елементарна допитливість. Згодом інтерес виявляється у зацікавленості, а на високому рівні розвитку може проявитися звичкою до систематичності у розумовій діяльності, яка може бути сформованою у системі різноманітних засобів, що мають вплив на школярів на уроках і в позаурочний час.

Досить ефективним засобом розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва визначається система пізнавальних навчальних завдань, які спрямовуються на формування складових навчальної та практичної діяльності.

Система пізнавальних завдань є багатогранною та містить різноманітні типи, які побудовані як:

- узагальнені методи та прийоми практичної діяльності;
- навчальні цілі при вивченні предмета у визначенні мотиваційного потенціалу пізнавального завдання;
- рівні пізнавальної активності для забезпечення цілеспрямованого розвитку основних компонентів навчальної діяльності та поетапності у формуванні пізнавальної активності школярів.

Процес успішного навчання, ефективність у використанні під час його здійснення різних методів навчання у значній мірі є залежним від матеріального забезпечення.

На уроках образотворчого мистецтва використання наочних засобів навчання виконують такі функції:

- можуть бути новим джерелом знань, серед яких технічні засоби навчання;
- поглиблення, уточнення, конкретизація інформації, яка повідомляється вчителем з використанням картин, малюнків, ілюстрацій, навчальних таблиць, зображень та ін.;
- залучення до вивчення, дослідження об'єктів дійсності;
- виконання проміжного значення між учнями та природою, виробництвом тоді, коли є ускладнення у безпосередньому вивченні навколишньої дійсності;
- застосування учнями для розвитку вмінь і навичок, якими є навчальні та виробничі засоби, знакові та символічні засоби та ін.

Сукупність використання на уроках образотворчого мистецтва технічних аудіовізуальних засобів навчання базується на врахуванні пізнавальних закономірностей навчальної діяльності молодших школярів, їхньої підготовки до сприймання та розуміння навчального матеріалу з використанням цих засобів, забезпечення гармонійного поєднання їх з методом розповіді та різними засобами навчання.

Необхідним є ретельне продумування у поєднанні вербальних засобів навчання з технічними засобами, здатності використовувати різні методичні прийоми:

- пояснення, налаштування на сприйняття перед демонстрацією певних елементів сукупності, проведення бесіди за змістом;
- бесіда за чітким змістом наявних технічних засобів;
- демонстрація певних складових частин, елементів, фрагментів, які подаються почергово з розповіддю або поясненням;
- демонстрація навчального матеріалу з поясненням або коментарями (С.Коновець, 2000).

Під час підготовчого етапу до проведення уроку образотворчого мистецтва із застосуванням технічних засобів навчання є потреба в:

- детальному аналізу змісту і мети уроку, логіці засвоєння навчального матеріалу;
- визначенні обсягу та особливостей знань, які мають бути засвоєні школярами, уявлень, фактів, законів, необхідності демонстрації явища, предмета та їх зображень;
- відборі та аналізі аудіовізуальних і дидактичних засобів, встановленні їх у відповідності до змісту та мети уроку, можливого дидактичного призначення цих засобів в індивідуальному та цілісному використанні;
- встановленні попереднього пізнавального досвіду у вивченні певної теми уроку;
- визначенні методів і прийомів, які забезпечують активну пізнавальну діяльність молодших школярів, міцному засвоєнню нових знань, отриманню практичних умінь і навичок.

Доцільним для вчителя є поєднання технічних аудіовізуальних засобів, в яких вдало поєднуються аудіо та відеоінформація з образотворчого мистецтва.

В ефективному використанні засобів навчання на уроках образотворчого мистецтва важливими є матеріально-технічне оснащення аудиторного фонду в освітньому процесі, що сприятиме проведенню уроків з у навчальних кабінетах, які обладнані образотворчими матеріалами, дидактичними посібниками, технічними засобами, що є доцільним для проведення також позаурочних занять.

Особливість такої системи у сприянні школярам швидко сприйняти предмет вивчення на уроці, створення кращих можливостей для демонстрації наочності, використання технічних засобів навчання та умов для організації позаурочної та позакласної діяльності з образотворчого мистецтва.

Повноцінність у засвоєнні знань, практичних умінь і навичок можлива з опорою на певний чуттєвий досвід, накопичення якого обумовлене процесом сприймання навколишнього світу.

Відповідно, існує потреба у використанні наочності в освітньому процесі на уроках образотворчого мистецтва для розширення та збагачення чуттєвого досвіду молодших школярів, розвитку уваги, спостережливості, у пізнанні ознак і властивостей оточуючих предметів у практичній діяльності, можливості для створення оптимальних умов для розвитку абстрактного мислення (О.Савченко, 1998, с. 36).

Розвиток пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва відбувається згідно функції наочності, за допомогою різноманітних засобів наочності, якими є оточуючі предмети, явища навколишнього світу, конкретні дії вчителя та молодших школярів, які демонструють способи правильного виконання певних дій і операцій, обладнання для використання; зображення оточуючих предметів, якими є картини, предметні малюнки, вироби з картону, паперу та символічні зображення у вигляді навчальних таблиць, схем, карток тощо.

До наочних засобів навчання відноситься також інформація, яка сприймається учнями завдяки технічним засобам навчання: відеофільмам,

аудіо, радіо та телебаченню. Це унаочнення є аудіовізуальним, бо навчальна інформація передається завдяки використанню звуку та зображення.

Важливе значення займає наочність: зображувальна, природна, символічна, графічна, об'ємна, звукова, відповідно, кожен з цих видів треба враховувати під час визначення ролі наочності на уроці образотворчого мистецтва з уникненням її перенасиченості.

Застосування на уроках образотворчого мистецтва наочності відіграє провідну роль, оскільки навчальний матеріал з вивчення явищ, предметів, які не можна спостерігати безпосередньо, повинні бути унаочнені для правильного уявлення про об'єкти дійсності.

Для вивчення певного поняття або формування уявлень учнів потрібними у використанні є різні зразки зображень об'єктів. Відповідно, у школярів є можливість до розпізнання типових ознак, здійснення переходу від конкретного до абстрактного сприймання за допомогою вчителя, що допомагає надає змогу усвідомити уявлення та перейти до поняття.

Важливим є відбір наочності до змісту уроку та продумування у постановці проблемних запитань для створення учнями художніх образів, які активно сприяють досягненню мети уроку.

Г.Костюк наголошує, що основною властивістю процесу сприймання є вибірковість. За допомогою запитань учителя, отриманому досвіду учнів охоплюються зором, слухом, іншими чуттями об'єкти сприймання. З віком для школярів меншого значення набуває конкретність та особистісна роль орієнтування вчителя на сприйняття.

Звертається увага на вплив фону під час сприймання. Доречність додаткового прикрашання роздаткового матеріалу аплікаціями, замальовками, що може відволікати школярів, втрачатися навчальний зміст роботи з таблицею. На схемах-опорах доцільно використовувати різноманітні кольори з можливістю виділити головне, зв'язки між елементами у зображенні (Г.Костюк, 1989, с. 421).

Серед навчальних функцій схематичної наочності виокремлюється педагогічне підсилення думок і міркувань молодших школярів на етапі первинного ознайомлення та сприймання, опора для невстигаючих учнів, застосування у самостійній діяльності та під час повторення навчального матеріалу.

Використання схем досить різноманітне, вчитель може пропонувати невеликі за форматом схеми, на яких зазначатиме, що важливе буде сьогодні на уроці. Крім того, вчителями можуть застосовуватися довідники для школярів, які доцільно використовувати в організації самостійного навчання та контролю учнями власної діяльності.

На вибір наочності на уроках образотворчого мистецтва впливає визначення навчальної мети та інші чинники, якими є особливості навчального середовища та отриманий рівень готовності учнів, їхні емоції, залишки навчального часу.

Серед важливих джерел прояву чуттєвого досвіду на уроках образотворчого мистецтва є здійснення актуалізації емоційної спостережливості учнями. Важливим у таких випадках є своєчасність у використанні виразної наочності, в якому змістове та емоційне наповнення процесів уваги, мислення, спостережливості, пам'яті, сприймання (К.Ушинський, 1995).

Способами підвищення ефективного освітнього процесу на уроках образотворчого мистецтва є взаємопов'язаність між процесами розвитку мислення та оволодіння знаннями, практичними вміннями та навичками. Процес навчання має відрізнятися цікавістю, захопленням, радістю сприйняття нового забезпечувати глибинність в засвоєнні образотворчого матеріалу.

Завданням вчителя є навчання та пробудження в учнів емоційного задоволення, радості від здобутих знань і процесу їх усвідомлення. Реалізація цього освітнього завдання можлива завдяки ігровій діяльності.

Застосування ігор на уроках образотворчого мистецтва допоможе виявити позитивне ставлення до освітнього процесу, потребу молодших школярів у прояві уваги, спостережливості, кмітливості, навчає витримки, сприяє виробленню вміння швидкого орієнтування та знаходження правильного вирішення.

У колективних іграх учні згуртовуються, здійснюється формування доброзичливості, дружніх між ними взаємин. У таких іграх потрібне узгодження власних дій з ігровими діями інших учасників, дотримання чітких правил, проявляти справедливість до однокласників.

У проведенні ігор з молодшими школярами на уроках образотворчого мистецтва важливим є вміння керувати грою, прояв вчителем власної майстерності. Перед здійсненням ігрових дій потрібно чітко та доступно пояснити сюжет гри, зробити розподіл ролей, дати учням чітке пізнавальне завдання, приготувати ігрове обладнання та ін. Ігрові дії мають виконувати усі учні на уроці. При участі частини школярів в здійсненні ігрової діяльності, інша частина учнів виконує роль експертів.

Під час пояснення правил гри вчителю потрібно слідкувати, щоб учні самостійно визначили її роль, проявили ініціативу, зважали на попередні пояснення вчителя без додаткового пояснення, обрали відповідний темп ігрових дій і діяльності. Швидкий темп у грі заважає школярам у вчасних міркуваннях, тому можуть бути неправильні відповіді в учнів. А надто повільний темп гри може знизити пізнавальний інтерес дітей, шкодить їхній віковій рухливості та активності (Л.Данилова, 2002, с. 20).

В ігри, які час від часу повторюються через конкретний час потрібно пропонувати певні зміни, може ускладнюватися ігрове завдання з урахуванням засвоєного навчального матеріалу, індивідуальних особливостей учнів.

Більшість ігор на уроках образотворчого мистецтва потребують внесення елементів змагання, що сприятиме підвищенню пізнавальної

активності учнів у навчанні. Під час змагань учителем на дошці робляться позначки активної участі та результатів команд на уроці.

При послабленні активності та пізнавального інтересу в учнів команди вчителю потрібно задати проблемні питання для стимулювання правильних відповідей та отримання фішки. По завершенню гри вчитель зі школярами підводить підсумки ігрового змагання, підкреслює значення злагодженої діяльності учасників команд у грі, що сприятиме розвитку колективу та взаємодії в ньому.

Вчителю також треба бути тактовними з тими учнями, у яких є помилки. Роботу над помилками, їх аналіз виконують після завершення гри, щоб не було порушення ігрових дій і змісту. Допущені помилки обов'язкові для осмислення усіма учасниками для подальшого уникнення.

На уроках образотворчого мистецтва використання ігрових методів навчання необхідне з дотриманням таких вимог:

- завдання в грі за своїм змістом співпадає з навчальним, а ігровою є тільки його форма проведення;
- посильні вимоги у змісті гри для кожного учня;
- доступність навчального матеріалу за виготовленням і використанням;
- чіткість у формулюванні правил гри;
- цікавий зміст у грі з участю усіх школярів;
- чіткість у підсумку та узагальненні гри;
- значення ігрового матеріалу може зменшуватися при оволодінні учнями основних способів навчальної діяльності та розвитку стійкого пізнавального інтересу до гри.

Застосування ігор на уроках образотворчого мистецтва є вагомим засобом розвитку пізнавального інтересу до опанування видів і жанрів образотворчого мистецтва.

У підготовці до проведення ігор учителем має бути продумана реалізація навчальних і виховних завдань, підбір дидактичного навчального

матеріалу для гри, чіткість в ознайомленні учнів з правилами гри, оптимальний час для проведення гри, логіка в організації гри у змаганнях між дітьми, визначеними командами учнів, активність усіх школярів, зміна у правилах гри з метою активного залучення усього класу, підведення підсумків у грі (О.Савченко, 1997, с. 59).

Також, доцільно використовувати на уроках образотворчого мистецтва ігри-вправи та ігри-заняття.

Творчий учитель на уроках образотворчого мистецтва вміє використовувати елементи змагань. Для активізації учнів доцільною є гра «Відгадай», в якій для постійного розвитку пізнавального інтересу поступово може розширюватися перелік предметів, а ігрові умови можуть ускладнюватися.

Місце гри у структурі уроку образотворчого мистецтва, тривалість її використання може визначатися навчальними завданнями уроку та змістом гри. На уроці вчителю доцільно пропонувати декілька короткочасних ігрових ситуацій різної тривалості, або протягом уроку працювати у змісті сюжетно-рольової гри.

У системі дидактичних ігор, які пропонуються обіграти учням доцільно використовувати ігри на здійснення аналізу, порівняння, класифікацію, узагальнення, які становлять основу формування розумових дій, на доповнення та відновлення цілого зі складових, вилучення зайвого з цілого, а також використання ігор-інсценізацій, ігор-конструювання, сюжетно-рольових ігор.

У сюжетно-рольовій грі молодші школярі проявляють уявлення про особливості навчальної діяльності, які доцільно відтворюються ігровими засобами, такими як мовленнєві ситуації, практичні дії, невербальні засоби, ігровий матеріал.

Важливим методом розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах є інсценізація казок. Оскільки казка містить життєвий досвід, має в собі потужність у навантаженні

чуттєвості, яка може захопити молодших школярів і сприяти їхньому гармонійному розвитку.

На думку К. Ушинського: «дивовижна властивість казки та її виховному й навчальному впливі полягає у тому, що дитина заворожується різноманітними відтінками почуттів, уважно прислуховуючись до знайомих слів та відкриваючи в них щось нове. І хоча в казці діють вигадані персонажі, почуття дитини справжні, може дещо пом'якшені. А здатність казки вводити школярів у світ фантазії сприяє пробудженню дитини до співтворчості, у щасливому випадку – до творчості» (К.Ушинський, 1995).

К. Ушинський відзначає: «пізнавальна функція казки виявляється в яскравому, динамічному, романтичному зображенні подій, розважальності, гіперболізації фізичних та духовних якостей персонажів, тому психологічному впливові на слухачів, який викликає у них співпереживання, тривогу, радість. Ця функція якнайповніше розкривається в українських народних казках, що характеризуються потужним емоційно-почуттєвим та пізнавальним полем, акумулюючи пережиті багатьма людьми почуття краси, добра, віри в їх непереможну силу. Через призму казки молодші школярі опановують набутий поколіннями почуттєвий досвід, співчуваючи горю, радіючи перемозі казкових героїв, відчуваючи і починаючи любити добро та красу» (К.Ушинський, 1995).

Ілюстрації до казок, сюжети казок, які систематично пропонуються учням для вивчення:

- навчають відчувати радість і захоплення від казкової історії;
- розвивають пізнавальний інтерес, сприймання, пам'ять, уяву, естетичні почуття, художні смаки, творчі здібності;
- сприяють глибшим відчуттям характеру казки;
- допомагають виникненню активності у відношенні до життєдіяльності;

– сприяють розкриттю свого творчого потенціалу, вигадуванню на основі сюжету казки сюжетно-рольових ігор, цікавих віршів, малюванню різноманітних зображень-асоціацій, вигадуванню сюжетів своїх казок.

Особливості розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва базуються на застосуванні основних засобів навчання: наочні засоби, підручник з образотворчого мистецтва, технічні засоби, дидактичні ігри тощо.

Вагоме значення у процесі розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва відіграє особистість вчителя, серед основних завдань якого організація пізнавальної діяльності учнів, високий рівень володіння педагогічною майстерністю. Прояв учителем емоційності у викладанні, зацікавленості, ораторських здібностей, умінь в організації диференційованого навчання, вибору ефективних методів і прийомів навчання для формування молодших школярів є вагомими умовами розвитку пізнавального інтересу.

Серед завдань учителя виокремлюється створення умов для оволодіння школярами конкретної сукупності знань, навчання прийомів їх використання та пошукової діяльності. Відповідно, можливим є перехід з одного до наступного етапу розвитку пізнавального інтересу.

У розвитку активності молодших школярів важливим є дотримання вчителем порад у підвищенні пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва, зокрема у використанні:

- словесного навіювання, прояв відповідного ставлення до освітнього процесу;
- необхідного забезпечення ситуації особистісного вибору навчального завдання, творчих вправ, завдання за ступенем складності, кількості завдань;
- створення ситуацій у процесі прояву активності впливу під час спільної навчальної діяльності, коли учні знаходять пару для виконання завдання (див. Додаток Г).

Позитивне відношення до навчальної діяльності на уроках образотворчого мистецтва можливе при врахуванні:

- створення сприятливого позитивного клімату на уроці;
- зменшення постійної тривожності учнів, виключення негативних проявів, прагнення позбутися страхів, ризиків у помилках, забування, невірних відповідей;
- створення ситуацій успіху в навчальній діяльності, які розвивають задоволеність, упевненість в своїх силах, об'єктивну самооцінку;
- опора на використання гри з включенням ігор за правилами, активного застосування ігрової техніки на певному етапі уроку, проведення ігор як природної форми організації навчальної діяльності школярів на уроці образотворчого мистецтва та у позаурочний час;
- використання пізнавального інтересу до наочності на уроках;
- цілеспрямованого емоційного стимулювання школярів на уроках образотворчого мистецтва за допомогою організації різних видів практичної діяльності, зацікавленості, особистісної емоційності;
- прояву емоцій подиву, новизни, сумнівів, досягнень;
- формування позитивного настрою, упевненості, успішності у досягненнях, подолання проблем.

Розвиток мотивації у досягненні успішності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва здійснюється завдяки:

- орієнтуванню учнів на самостійне оцінювання власної діяльності;
- проведенню індивідуальних бесід для обговорення успіхів і досягнень;
- постійній зацікавленості у ставленні школярів до процесу діяльності та її результату;
- сприянню школярам у їхній відповідальності за успішність результатів;
- самокритиці та відповідальності за власні помилки, їхнє обговорення з учнями;

- запрошенню на уроки гостей, які є успішними в освітній діяльності;
- знаходженню цікавого виходу із різних ситуацій;
- сприянню знайти зв'язки між вольовими зусиллями та результатами діяльності на уроках образотворчого мистецтва.

У процесі розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва необхідними є:

- подання змісту навчального матеріалу як джерела розвитку пізнавального інтересу;
- стимулювання пізнавального інтересу, розумової навчальної діяльності різноманітними методами та прийомами навчання, зокрема використанням ігор, ілюстрацій, інсценізацій та ін.;
- уникнення перевантаження, перевтоми у навчанні, і також зниження темпу роботи, потреба в якісному та кількісному дозуванні навчального матеріалу, відповідно до можливостей і здібностей учнів;
- використання нетрадиційних художніх технік і матеріалів в образотворчій діяльності.

Таким чином, активізація розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва передбачає стимулювання, підсилення пізнавального процесу. У стимулюванні пізнавальної діяльності у навчанні вагому роль відіграє вчитель, оскільки він з використанням різних методів, прийомів і засобів навчання сприяє розвитку навчальної мотивації учнів з формуванням пізнавального інтересу й активності, позитивного відношення до образотворчої діяльності, зацікавленості, досягненням успішності.

Висновки до розділу 2

За результатами проведення констатувального експерименту дослідження, виокремимо важливість у визначенні критеріїв і показників розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках

образотворчого мистецтва: мотиваційного, пізнавального та емоційного, що сприяло практичному підтвердженню наявності трьох рівнів розвитку пізнавального інтересу: високого, середнього та низького.

За рівнями розвитку пізнавального інтересу на уроках образотворчого мистецтва відзначається, що більшість молодших школярів демонструють середній і високий рівні, але виявлено учнів низького рівня розвитку пізнавального інтересу, які проявляють байдуже ставлення до навчальних завдань з образотворчого мистецтва та їх виконання, до ознайомлення та усвідомлення нового матеріалу.

Відповідно, виникає необхідність у систематичній роботі вчителя з розвитку пізнавального інтересу молодших школярів і врахуванні оптимальних педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу учнів на уроках образотворчого мистецтва:

- подання навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, що базується на новизні, демонстрації сучасних досягнень у науці, практичного застосування отриманих знань;

- використання форм, методів і прийомів навчання, які сприяють самостійній пізнавальній діяльності на уроках образотворчого мистецтва, з унаочненням, колективною роботою, взаємним навчанням, елементами проблемного навчання;

- створення ситуацій успіху при вивченні образотворчого мистецтва, коли відбувається переживання успішності, усвідомленості власних можливостей у практичній діяльності;

- створення емоційно-комфортної атмосфери на уроках образотворчого мистецтва, яка засновується на довірі, педагогічному такті педагога, відкритості до втілення нових задумів і ідей, взаємній доброзичливості.

Розвиток пізнавального інтересу до навчальних завдань на уроках образотворчого мистецтва базується на збільшенні пізнавальної активності та прагнень молодших школярів в отриманні навчальної інформації, що сприяє

формуванню потреби здобувати нову інформацію, докладати розумові зусилля, а також успішно розвивати вміння та навички самостійного задоволення пізнавальної потреби, посилення міжособистісних взаємин у практичній діяльності.

ВИСНОВКИ

Здійснивши дослідження з проблеми розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва, можемо узагальнити:

1. Пізнавальний інтерес виокремлюється серед носіїв внутрішніх і зовнішніх, суб'єктивних і об'єктивних аспектів навчання. Усвідомлення цілей, прояв позитивних мотивів, активність у практичних уміннях, довільне розуміння змісту навчального матеріалу є показниками становлення школярів як суб'єктів освітнього процесу, коли ними з упевненістю долаються прояви нерішучості, зневіри у власні сили, відчуття неспосильності у досягненні результатів навчальної діяльності.

Пізнавальний інтерес має вагоме значення у процесі розвитку та становлення молодших школярів як особистостей. При наявності сприятливих умов пізнавальний інтерес є елементом захоплюючого та цікавого навчання, визначається інтенсивним і зосередженим розвитком навчально-пізнавальної діяльності, змінюється як характерна риса особистості.

У наукових джерелах з проблеми дослідження відзначається, що вона є залежною від наявних внутрішніх сил і прагнень учнів до навчання, якими є інтереси, мотиви, потреби, оскільки ними зумовлюється цілеспрямована діяльність особистості.

Пізнавальний інтерес є складною інтегрованою якістю особистості, яка базується на значущих психічних процесах, розвитку інтелекту, вольових зусиль, почуттів. Стимулювання впливу пізнавального інтересу на функції навчання окреслює його вагому роль у формуванні вміння вчитися в молодших школярів, прояву емоційності, активності та цілеспрямованості у пізнавальній діяльності.

2. Розкрито особливості уроку образотворчого мистецтва як основної форми у розвитку пізнавального інтересу школярів, який сприяє розширенню

сприймання навколишньої дійсності, впевненості, пізнавальної активності, здатності творчо мислити, здійсненню свідомого вибору, знаходженню оптимальних способів виконання практичної діяльності.

В освітньому процесі у молодших школярів відбувається розвиток пізнавального інтересу до отримання образотворчих знань, який базується на досягненні успішності у навчанні, процесів самоосвіти та самовиховання. Пізнавальний інтерес може втілюватися у певну модель розумової діяльності, коли учнями здійснюється удосконалення власних інтелектуальних, моральних і творчих можливостей.

3. Визначено критерії та показники розвитку пізнавального інтересу молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва: мотиваційний, пізнавальний та емоційний та три рівні розвитку пізнавального інтересу: високий, середній і низький. Результати констатувального експерименту підтверджують необхідність розробки та впровадження оптимальних педагогічних умов, методів і прийомів навчання у процесі розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Отримані результати констатувального дослідження стану розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва демонструє, що тільки оптимально організовані умови складають передумови виникнення та розвитку пізнавального інтересу до образотворчої діяльності. У результаті молодші школярі відзначаються зростанням самостійності у виконанні навчальних завдань, цілеспрямованістю у процесі отримання певного результату під час образотворчої діяльності.

4. Обґрунтовано, що оптимальними педагогічними умовами розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва з метою поліпшення успішності та якості освітнього процесу є такі:

– подання навчального матеріалу з образотворчого мистецтва, що базується на новизні, демонстрації сучасних досягнень у науці, практичного застосування отриманих знань;

– використання форм, методів і прийомів навчання, які сприяють самостійній пізнавальній діяльності на уроках образотворчого мистецтва, з унаочненням, колективною роботою, взаємним навчанням, елементами проблемного навчання;

– створення ситуацій успіху при вивченні образотворчого мистецтва, коли відбувається переживання успішності, усвідомленості власних можливостей у практичній діяльності;

– створення емоційно-комфортної атмосфери на уроках образотворчого мистецтва, яка засновується на довірі, педагогічному такті педагога, відкритості до втілення нових задумів і ідей, взаємній доброзичливості.

Серед основних завдань вчителя є організація на уроках образотворчого мистецтва розумової та емоційно-захоплюючої колективної атмосфери, коли образотворча діяльність учнів втілює радість творчості, духовно їх збагачує. Відповідно, необхідним є раціональність у застосуванні комплексу форм, методів і прийомів, урізноманітнення у структурі уроків з образотворчого мистецтва, продумування у плануванні цілісності їхніх етапів і елементів, чітка організація самостійної діяльності учнів під час виконання практичних робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алісійчук, О.С. (2001). Морально-естетичне виховання молодших школярів. К.: Академія, 160.
2. Аніскіна, Н. (2005). Педагогіка підтримки обдарованості. К.: Вид. дім «Шкільний світ», 128.
3. Антонович, Є. А., Проців, В. І. (1996). Художньо-ігрова діяльність школярів на уроках образотворчого мистецтва. *Початкова школа, 1*, 13–15.
4. Артемова, Л. (2000). Щоб дитина хотіла і вміла вчитися. *Шкільне виховання, 5*, 6–7.
5. Балл, Г.О. (1992). Про визначальні характеристики здібностей і принципи їх врахування у навчально-виховній роботі. *Психологія*. К.: Дніпро. Вип. 32.
6. Бех, І.Д. (1999). Особистісно-орієнтоване виховання. К., 198.
7. Бібік, Н.М. (1998). Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К.: Монографія, 199.
8. Біла, І.М. (2014). Психологія дитячої творчості. Київ.: Фенікс, 200.
9. Боднар, Л. (2013). В.О. Сухомлинський про розвиток творчих здібностей учнів початкової школи. *Рідна школа, 8-9*, 25-28.
10. Бугрій, О.В., Буряк, В.К. (1993). Формування в учнів пізнавальних умінь. *Рідна школа, 2*, 31–34.
11. Бухлова, Н. (2013). Обдарована дитина. Психолого-педагогічний супровід. К.: Шкільний світ, 104.
12. Васьківська, С.В. (1994). Навчати вчитися, або Як допомагати молодшому школяреві в навчанні. *Початкова школа, 6*, 10–12.
13. Ветров, С.В., Полуніна, Г.О. (2004). Відкритий урок. Образотворче мистецтво. К.: Плянди, 120.
14. Вишковський, І. (2004). Гра як метод активізації пізнавальної діяльності. *Психолог, 21–22*, 100–114.

15. Вільчук, В.М. (2003). Образотворче мистецтво як засіб когнітивного розвитку школярів. К.: Основи, 98.
16. Водолазька, С. (1997.) Формуємо пізнавальний досвід дитини. *Початкова школа, 4*, 9–10.
17. Волощук, І. (1998). Методи розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку. *Рідна школа, 6*, 29-37.
18. Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. К.: Либідь, 375.
19. Глобчак, В. (2004). Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках у початковій ланці. *Рідна школа, 4*, 19–20.
20. Головань, Т. (2004). Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання. *Рідна школа, 6*, 15-18.
21. Губенко, О.В. (2005). Стимулювання пізнавальної та творчої інтелектуальної активності школярів за допомогою оцінки. *Практична психологія та соціальна робота, 11*, 6-11.
22. Гусак, Т. (1999). Нестандартні уроки: формування відповідного ставлення школярів до учіння. *Рідна школа, 9*, 49-50.
23. Данилова, Л. (2002). Як розвивати пізнавальну активність учнів. *Рідна школа, 6*, 18–20.
24. Дейч, О. (2000). Ігрова діяльність у вихованні навичок образотворчої діяльності молодших школярів. *Початкова школа, 7*, 37–38.
25. Демченко, І. (2002). Творчий розвиток молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Рідна школа, 6*, 62-64.
26. Демченко, І. І. (2002). Вплив образотворчого мистецтва на творчий розвиток учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць*. Вип. 2. 99–104.
27. Дон, О.М. (2000). Ефективність застосування дидактичних ігор у навчально-виховному процесі. *Наша школа, 2-3*, 86.
28. Жижко, Т. (2002). Ігрові методи навчання – передумова інтелектуального розвитку особистості. *Рідна школа, 6*, 72–73

29. Жорник, О. (2000). Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. *Рідна школа*, 1, 27 – 28.
30. Заболотний, О. (2004). Розвиток навчально-пізнавальної активності учнів. *Дивослово*, 12, 27-29.
31. Зозуля, М. (2000). Спрямованість особистості учня на навчально-пізнавальну діяльність. *Рідна школа*, 9, 59 -60.
32. Калініна, Е. (2002). Інтегровані уроки з образотворчого мистецтва. *Рідна школа*, 2, 37–38.
33. Кардашов, В. М. (2007). Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посібник. К.: Слово, 296.
34. Кириченко, М.А., Кириченко, І.М. (2001). Основи образотворчої грамотності: Навч. посіб. К.: Вища школа., 109.
35. Киричук, О. В. (2006). Основи психології: підручник. К.: Либідь, 632.
36. Коберник, О., Коберник, Г. (1999). Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів. *Рідна школа*, 12, 55-60.
37. Коновець, С. В. (2000). Образотворче мистецтво в початковій школі: метод. посіб. К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 80.
38. Кондратова, В. В., Попова, Л. М. (2012). Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва. Навчально-методичний посібник. Кіровоград: Вид-во ОІПППО ім. В.Сухомлинського, 32.
39. Корнеев, В.П. (1993). Основи розвитку пізнавальних інтересів. *Рідна школа*, 5, 36 – 40.
40. Котляр, В. П. (2006). Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. К.: Кондор, 200.
41. Костюк, Г. С. (1989). Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К., 489.

42. Крєвіда, І. (2000). Дидактичні ігри з образотворчим навантаженням. *Початкова школа*, 8, 57–58.
43. Кудикіна, Н. (2006). Ігрова діяльність у початковій освіті. *Відкритий урок*, 3, 27-32.
44. Лук'яненко, М.С. (2002). Розвиток творчого мислення молодших школярів. *Обдарована дитина*, 5, 16-17.
45. Любарська, Л. (2002). Уроки образотворчого мистецтва *Початкова школа*, №9, 50–55.
46. Любарська, Л.М. (2000). Барви та фарби в образотворчій діяльності першокласників. *Початкова школа*, 6, 19-23.
47. Масол, Л. М. (2006). Методика навчання мистецтва у початковій школі: пос. для вчителів у початковій школі. Х.: Ранок, 256.
48. Момот, Л. (1997). До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання. *Педагогіка і психологія*, 2, 53-54.
49. Ніколенко, Л. Т. (2001). Розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів. *Початкова школа*, 8, 28.
50. Огієвич, О. (2005). Дидактична гра – шлях до підвищення якості навчання і виховання учнів. Анотація досвіду. *Нова педагогічна думка*, 1, 83.
51. Осадчук, Р. І. (1996). Дидактичні ігри у навчальному процесі школи. *Педагогіка і психологія*, 4, 102-110.
52. Савченко, О. Я. (1998). Розвивай свої здібності. Навчальний посібник для молодших школярів. К.: Освіта, 180.
53. Савченко, О.Я. (2002). Дидактика початкової школи. К.: Абрис, 368.
54. Савченко, О.Я. (1997). Сучасний урок у початкових класах. К., 256.
55. Савчин, М. В., Василенко, Л. П. (2006). Вікова психологія: Навч. посіб. К.: Академвидав, 360.
56. Скрипченко, О. В. (2001). Психічний розвиток учнів. К., 102.

57. Сухомлинський, В. О. (1987). Школа і природа. Твори у 5 т. К. Т. 5. 549.
58. Томашевський, В. (2000). Проблема та умови організації творчої роботи на уроках образотворчого мистецтва. *Рідна школа*, 9, 66-67.
59. Томашевський, В. (2000). Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва. *Рідна школа*, 4, 48-49.
60. Ушинський, К.Д. (1995). Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. К. Т.1.
61. Фіцула, М.М. (2006). Педагогіка: навч. посіб. К.: Академвидав, 560.
62. Харитонов, З. (1999). Вправи на розвиток спостережливості / З. Харитонов. *Початкова школа*, 4, 19-20.
63. Шевченко, Р.Д. (2001). Виховні функції образотворчого мистецтва у початковій школі. *Психологія та педагогіка: Зб. наук. праць*. Кн. 1. К.: Нора-прінт, 106.
64. Шелестов, Л. (1997). Організація творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Рідна школа*, 9, 48-50.
65. Шушора, Л. (2003). Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів як вимога сьогодення. *Рідна школа*, 2, 11-13.
66. Янковська, І. М. (1997). Формування навчально-пізнавальних умінь у молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. Мистецтво в школі. Зб. стат. К.: УДПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. 2. 104-110.
67. Янковська, І.М. (2002). Формування навчально-пізнавальних умінь учнів початкової школи як психолого-педагогічна проблема (на матеріалі образотворчого мистецтва). К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 4. 142-145.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Анкета для учнів початкових класів «Пізнавальний інтерес молодшого школяра на уроках образотворчого мистецтва»
(автор О. Горчинська)**

Мета: оцінка ступеню виразності пізнавального інтересу на уроках з образотворчого мистецтва.

Учням надається бланк анкети, пропонується обрати один із варіантів відповідей.

1. Чи подобається тобі виконувати нестандартні завдання з образотворчого мистецтва?

а) да; б) інколи; в) ні.

2. Коли ставлять запитання на кмітливість з образотворчого мистецтва тобі подобається:

а) самому знайти відповідь, навіть якщо це важко;

б) коли як;

в) отримати готову відповідь від інших.

3. Чи шукаєш ти додаткову інформацію до поданої теми з образотворчого мистецтва?

а) багато і постійно;

б) інколи багато, інколи – ні;

в) читаю мало.

4. Що ти робиш, якщо в тебе виникли питання під час вивчення нової теми з образотворчого мистецтва?

а) завжди знаходжу відповідь;

б) інколи знаходжу відповідь;

в) не звертаю уваги .

5. *Що ти робиш, коли дізнаєшся про щось нове на уроці з образотворчого мистецтва?*

а) намагаюсь поділитися з батьками, друзями;

б) інколи є бажання поділитися;

в) не розповідаю ніколи про це.

Обробка отриманих даних:

переважна більшість відповідей «а» свідчить про високий ступінь виразності пізнавального інтересу;

відповідей «б» – про помірний ступінь;

відповіді «в» – про низький ступінь пізнавального інтересу.

Додаток Б

Анкета для вчителів початкових класів «Пізнавальний інтерес молодших школярів» (автор О. Горчинська)

Мета: визначення рівня сформованості пізнавального інтересу в галузі образотворчого мистецтва

Учителям надається бланк анкети, пропонується обрати один із варіантів відповідей.

1. Чи подобається учням виконувати цікаві завдання з образотворчого мистецтва?

а) да; б) інколи; в) ні.

2. Звертається учень до додаткової літератури при виконанні завдань з образотворчого мистецтва?

а) часто; б) інколи; в) ніколи.

3. Як поводитьься учень під час виконання завдань з образотворчого мистецтва, що потребують часу та кропіткої роботи?

- а) вирішує, доки не виконає завдання;
- б) декілька раз залишає і знову починає;
- в) взагалі не вирішує, якщо завдання складне.

4. Якою мірою, займаючись улюбленою справою, учень може виконувати нецікаву діяльність з образотворчого мистецтва?

- а) виконує завжди, якщо потрібно;
- б) виконує інколи;
- в) не любить виконувати нецікаву роботу.

5. Чи здатний учень за необхідності займатися довготривалою діяльністю з образотворчого мистецтва, нехтуючи розвагами або відпочинком?

- а) завжди, якщо це потрібно;
- б) лише час від часу;

в) взагалі нездатний.

Обробка отриманих даних:

переважна більшість відповідей «а» свідчить про високий ступінь виразності пізнавального інтересу;

відповідей «б» – про помірний ступінь;

відповідей «в» – про низький ступінь пізнавального інтересу.

Додаток В

Поради вчителям щодо розвитку пізнавального інтересу молодших школярів

1. На розумовий розвиток дитини значною мірою впливає повсякденне оточення. Те, що дитина бачить, чує навколо себе, відображається нею, стає матеріалом, над яким працює її розум.

2. У розумовому вихованні велике значення має виконання посильних трудових доручень. Трудова діяльність збуджує активність та інтереси дитини, збагачує її знання, чуттєві образи й враження.

3. Щоб не гасити дитячої допитливості, потрібно в доступній формі давати відповіді на дитячі запитання, спираючись на найпростіші конкретні факти.

4. Особливо корисно спонукати дитину самостійно знаходити відповіді на запитання.

5. Казковість, фантастичність і, одночасно, неймовірна реальність мислення дитини формують у неї здатність до відкриття.

6. Не слід прагнути, щоб дитина була як усі. Помічайте успіхи дитини в розумовому зростанні.

7. Важливим засобом формування допитливості є уроки з зобразотворчого мистецтва, з малювання, ліплення, аплікації та інших видів образотворчої діяльності.

8. З дитиною потрібно якнайбільше говорити. При цьому мова повинна бути максимально чіткою.

9. Важливе місце у формуванні допитливості дітей молодшого шкільного віку займають конструкторські іграшки – будівельний матеріал, різні картинки, кольорова мозаїка.

10. Дорослі мають не тільки розширювати, а й збагачувати словник дитини, удосконалювати правильне вживання граматичних категорій.

Говорячи з дитиною, вони повинні вживати нові, доступні для її розуміння звороти, означення, вставні слова. Поступово дитина навчається їх розуміти і вживати у своїй мові.

11. Здатність дітей дивуватись є ґрунтом для виховання пізнавального інтересу до знань, до праці, формування моральних якостей.

Додаток Г

**Рекомендації педагогам щодо роботи з дітьми,
які мають різні рівні розвитку пізнавального інтересу**

Рівні розвитку пізнавального інтересу	Тактика взаємодії вчителя з дітьми
<p>Високий рівень Достатньо сформований пізнавальний інтерес</p>	<p>уважно вислуховувати дітей, заохочувати їх до розповіді, наприклад: «Що ти бачив?», «Розкажи про що нове ти дізнався?», «Як ти гадаєш, що буде, коли зробити...», «Спробуй!». (Ця робота має привести до запитання «Як ти робитимеш це?»)</p>
<p>Середній рівень Недостатньо сформований пізнавальний інтерес та ініціатива. Недостатньо розвинені операції мислення. Не сформоване вміння сприймати й розв'язувати завдання</p>	<p>спрямовувати пошук: «Пошукай дерев'яні, металеві та інші предмети у групі»; вправляти в порівнянні, аналізі, синтезі, узагальненні під час ігор та дидактичних вправ; спостерігати, як дитина взаємодіє з однолітками у мікрогрупі, залучати її до обговорення проблем, розв'язання запропонованих ситуацій; учити виділяти завдання в різних іграх, діяльності: про що треба дізнатися, що знати; чітко формулювати способи розв'язання завдань</p>
<p>Низький рівень Недостатньо розвинені пізнавальні</p>	<p>спонукати дитину до діяльності: «Я хочу зробити...допоможи мені», «Ходімо разом подивимося...»;</p>

<p>процеси. Відсутнє довірливе спілкування з дорослими.</p>	<p>спонукати до взаємодії з іншими дітьми; давати конкретні завдання; залучати до ігор, що сприяють розвитку психічних процесів (уваги, пам'яті, сприймання, уяви, мислення); створювати позитивний психологічний клімат для спілкування з однолітками.</p>
---	---

Додаток Д

Плани-конспекти уроків з образотворчого мистецтва

Тема: Кружляє листопад.

Мета: ознайомити учнів зі змістом поняття «акватипія»; учити дітей робити відбитки з готових природних матеріалів (листя); розвивати пізнавальний інтерес, колірний зір, уміння спостерігати, навички та вміння відтворювати відбиток за допомогою акварельних фарб; виховувати акуратність під час роботи з фарбами, естетичні почуття, інтереси, смаки.

Обладнання: акварельні фарби, листя дерев, пензлики, папір; репродукції картин; зразки дитячих робіт з теми уроку; фіксація нового терміну «акватипія» на дошці.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 3.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення психологічного комфорту у класі:

- Доброго дня! А зараз посміхніться, і нехай сьогоднішній урок принесе лише позитивні емоції.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку:

- А зараз погляньте на свої парти. На уроці вам потрібні альбом для малювання, листя різних дерев, акварельні фарби, пензлики, стакан з водою. Все інше з парт приберіть.

2. Актуалізація опорних знань.

2.1. Вступна бесіда з учнями

- Діти, погляньте за вікном, яка тепер пора року? (Осінь)
 - Які осінні місяці ви знаєте? (Вересень, Жовтень, Листопад)
 - А як ви розумієте такий вислів: «Жовтень землю покриє, листком, а грудень - сніжком»? (Що в жовтні листя опадає, а взимку уже сніг)

- Діти, по чому видно, що зараз осінь? (Листя на деревах жовте, червоне, коричневе, опадає)

- Молодці! Якими кольорами частіше за все, на малюнках, зображується осінь? (теплими кольорами)

2.2. Створення проблемної ситуації:

- Зараз я зачитаю вам вірш, а ви уважно послухаєте і скажете, про що йдеться в ньому.

Осінь ,осінь ...Лист жовтіє. З неба часом дощик сіє.

Червонясте золотисте опадає з кленів листя.

Діти ці листки збирають, у книжки їх закладають.

З них плетуть вінки барвисті. Червонясті, золотисті.

- Отже, про що йдеться в вірші? (про осінь, як листя опадає)

- Молодці, а як називається сам процес опадання листя? (листопад)

2.3. Оголошення теми, мети уроку:

- Сьогодні на уроці ми з вами будемо розмовляти про осінь, а тема нашого уроку звучить так: «Кружляє листопад».

3. Вивчення нового матеріалу:

3.1. Розповідь вчителя з елементами бесіди

- Ось і прийшла красуня-осінь. Вона перетворила ліси, сади, парки у казковий барвистий букет. Осінь – сплетіння радості і суму. Радість - у дарах природи, у збиранні врожаю, у розмаїтті фарб. А сум – у пронизливій сивині небес, в останньому прощальному вбранні природи, у тривожному шарудінні листя, у згрях птахів, які відлітають у вирій, у нескінченості дрібного осіннього дощику.

Ознаки осені, її красу і чарівність краще спостерігати в лісі, парках. Вона знімає з лісів, полів, густі кольори, змиває дощами зелень. Кожному дереву чарівниця осінь дарує особливе, неповторне вбрання. Золотавий колір до лиця білокорій березі, жовто-зелений жупан одягає струнка тополя. Старий дуб вбирає одяг червоно-коричневий, а веселі клени отримали найяскравіше вбрання, різнобарвне: жовте ,оранжеве, червоне.

Як ви знаєте осінь поділяється на три періоди .

- Хто мені скажіть на які періоди поділяється осінь? (рання ,золотиста, пізня).

- Погляньте у вікно і скажіть який період осені зараз? (рання осінь).
Правильно. Не зважаючи на те що на вулиці рання осінь, наш урок завітає у гості до золотистої осені.

- У кожного з вас є на парті кленовий листочок, перед тим як його розпочати малювати уважно розгляньте його. Усі листочки схожі між собою, але двох однакових ми ніколи не знайдемо, навіть якщо порівняємо всі листочки які у нас є. Зверніть увагу що поверхню листочка пронизують прожилки, тому він такий пружний і гнучкий. Центральна прожилка переходить у ніжку-черешок. Від неї попарно відходять у різні боки тонші прожилки. Від них у свою чергу відходять ще тонші. І так до самого краю листочка. Листя клена має по краю гострі зубчики.

- На що схожий кленовий листочок? (на долоню із розщепленими пальчиками)

3.2. Робота з додатковою наочністю:

- Осінь завжди надихала художників, композиторів, поетів на творчість своєю неповторною красою та чарівністю. Як називають людей, які зображують красу природи на малюнках?(художники) Правильно.

Осінь – це яскрава й улюблена пора багатьох художників, тому вони і люблять її малювати. Ось погляньте на дошку, на ній ви бачите картини відомих художників. Перед нами чарівна природа, прекрасна у своєму прощальному пишному вбранні в очікування довгого зимового сну!

- Що зображено на малюнках? (Осінь, листопад)

- Скажіть які кольори переважають на картинах теплі чи холодні? (теплі). Правильно.

3.3. Словникова робота

- Давайте спробуємо уявити себе художниками, які малюють осінні пейзажі, образ осені. Але робитимемо це за допомогою акватипії.

- Хтось знає що таке акватипія? Подивіться на дошку.

Акватипія – значить: *аква* – вода, *типія* – відбиток. Давайте повторимо ще раз.

- Отже, щоб працювати у техніці акватипії знадобляться акварельні фарби, вода, осінні листя.

4. Вступний інструктаж, самостійна практична діяльність учня.

4.1. Поетапне зображення вчителем з поясненням.

- Сьогодні на уроці ми з вами спробуємо створити «осінній килимок» з різних листочків.

- Погляньте на дошку, це є послідовність нашої роботи. Покладіть 3-4 різних листочків поруч з аркушем так ніби вони впали на землю. Тепер візьміть пензлика, вмокніть його в жовту фарбу та зафарбуйте зворотню поверхню листка. Обережно візьміть за ніжку листочок, покладіть його зафарбованим боком на свій аркуш й злегка притисніть зверху долонею.

- Листочок, відчувши вашу любов, залишив вам на довгу пам'ять своє фото – жовтенький відбиток, схожий на нього самого. Тепер поступово беріть інший листочок, фарбуйте у теплі осінні кольори і «друкуйте» на своєму папері. Робіть усе не поспішаючи, охайно, бережно з любов'ю ставлячись до осінніх листочків.

Пофарбовані листочки можете прикладати рівно або похило. Якщо буде потрібно, то окремі дрібні деталі домалуйте. Подивіться будь-ласка на малюнки, які композиції можна зробити з листочків.

- Дітки, ви можете також проявити свою творчість! Поєднуйте кольори, фантазуйте і це все повинно супроводжуватись посмішкою та доброзичливістю. Отож приступаємо до роботи!

4.2. Практична робота учня.

- Усім зрозуміло завдання? А тепер приступаємо до роботи.

Діти виконують завдання, тим часом звучить ніжна мелодія П.Чайковського «Осінь».

4.2.1. Індивідуальна допомога окремим учням.

Учні виконують творчу роботу. Учитель надає індивідуальну допомогу.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка найкращих робіт учнів.

- Отже, ви закінчили малювати листочки, давайте продемонструємо їх один-одному. Перший ряд демонструє свої роботи другому і третьому ряду. А тепер другий ряд демонструє свої роботи першому і третьому ряду. Третій ряд демонструє свої роботи першому і другому ряду.

- А тепер підніміть руку хто отримав сонечко. Вийдіть на середину класу, щоб зробити маленьку творчу виставку ваших робіт. Ваші роботи відповідають всім вимогам, вони акуратні, гарні, ви проявили свою творчість, дотримано всіх пропорцій. Молодці, сідайте.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Отже, давайте ми з вами пригадаємо якою була тема нашого уроку?
(«Кружляє листопад»)

- Що таке «акватипія»? (*аква* – вода, *типія* – відбиток)

- Що собою являє листочок? (Долоню з розчепленими пальцями)

- Як називають людей, які зображують красу природи на малюнках?

(художники)

5.2 Прибирання робочих місць.

- Хто не закінчив свою композицію, обов'язково завершіть її вдома.

Приберіть свої робочі місця, пензлики помийте.

5.3. Прощання з класом.

- Я дякую вам за співпрацю. До побачення!

Тема. Осінні враження.

Мета: Навчити передавати форму та колір листка дерева; формувати вміння сприймати й аналізувати колір та форму реального предмета; розвивати пізнавальний інтерес, практичну роль образотворчого мистецтва та його необхідність; розвивати спостережливість, увагу, зорову пам'ять; виховати бажання малювати; виховувати естетичне сприйняття навколишнього світу.

Обладнання: репродукції картин відомих художників, поетапність виконання роботи, зображення осінніх дерев.

Тип уроку: комбінований.

Клас: 2.

Хід уроку

1. Організація класу до уроку.

1.1. Створення психологічного комфорту у класі:

- Доброго дня діти. Поверніться, будь-ласка, до свого сусіда по парті і подаруйте йому посмішку. Молодці! Бажаю вам нових відкриттів та хорошого настрою протягом уроку.

1.2. Перевірка готовності учнів до уроку:

- Подивіться на свої парти, приберіть все зайве у свої портфелі, на парті залишіть тільки: простий олівець, гумку, акварельні фарби, пензлики, стакан з водою.

2. Актуалізація опорних знань.

2.1. Вступна бесіда.

- Скажіть мені які ви знаєте основні кольори? (червоний, жовтий, синій). Добре.

- А хто мені скажіть які з них теплі кольори, а які холодні кольори? (теплі: жовтий, оранжевий, червоний)

- Назвіть які кольори присутні на веселці? (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий)

2.2. Створення проблемної ситуації:

- Зараз я зачитаю вам вірш, а ви уважно послухаєте і скажете, про що йдеться в ньому.

Осінь, осінь ...Лист жовтіє. З неба часом дощик сіє.

Червонясте, золотисте опадає з кленів листя.

Діти ці листки збирають, у книжки їх закладають.

З них плетуть вінки барвисті. Червонясті, золотисті.

- Отже про що йдеться в вірші? (про осінь, як листя опадає)

- Молодці, а як називається сам процес опадання листя? (листопад)

2.3. Оголошення теми уроку, мотивація навчальної діяльності учнів.

- Отже сьогодні на уроці ми будемо розмовляти про осінь, а тема нашого уроку «Барви осені».

3. Вивчення нового матеріалу.

3.1. Розповідь вчителя.

Ознаки осені, її красу і чарівність краще спостерігати в лісі, парках. Вона знімає з лісів, полів, густі кольори, змиває дощами зелень. Кожному дереву чарівниця осінь дарує особливе, неповторне вбрання. Золотавий колір до лиця білорій березі, жовто-зелений жупан одягає струнка тополя. Старий дуб вбирає одяг червоно-коричневий, а веселі клени отримали найяскравіше вбрання, різнобарвне: жовте, оранжеве, червоне. Як ви знаєте осінь поділяється на три періоди.

- Хто мені скажіть на які періоди поділяється осінь? (рання, золотиста, пізня).

- Погляньте у вікно і скажіть який період осені зараз? (рання осінь). Правильно. Не зважаючи на те що на вулиці рання осінь, наш урок завітає у гості до золотистої осені.

3.2. Словесна гра «Осінь яка».

- Діти, давайте ми пригадаємо, якими словами ми можемо описати осінь? Ми будемо ланцюжком передавати листочок і описувати її. Наприклад осінь щедра(передаю листочок)

3.3. Робота з додатковою наочністю.

- Краса осінньої природи надихає поетів і письменників, художників і композиторів. Слово, фарба і звук передають настрій теплого осіннього дня і холодної сирі мряки. Як називають людей, які зображують красу рідної природи на полотнах?(художники). Правильно.

- Осінь - це яскрава й улюблена пора багатьох художників, тому вони і люблять її малювати. Ось погляньте на дошку, на ній ви бачите картини, які зображають осінь. Зверніть увагу якими кольорами художники малювали осінь. Скажіть які кольори переважають на картинах теплі чи холодні?(теплі). Правильно.

4. Вступний інструктаж, самостійна практична діяльність учня.

- У кожного з вас є на парті кленовий листочок, перед тим як його розпочати малювати уважно розгляньте його. Усі листочки схожі між собою, але двох однакових ми ніколи не знайдемо, навіть якщо порівняємо всі листочки які у нас є. Зверніть увагу що поверхню листочка пронизують прожилки, тому він такий пружний і гнучкий. Центральна прожилка переходить у ніжку-черешок. Від неї попарно відходять у різні боки тонші прожилки. Від них у свою чергу відходять ще тонші. І так до самого краю листочка. Листя клена має по краю гострі зубчики.

- На що схожий кленовий листочок? (на долоню із розщепленими ручками)

4.1. Поетапне зображення вчителем з поясненням.

- Спочатку на своєму аркуші паперу ми легенько не тиснувши олівцем намітимо положення листка. Потім знаходимо точку ,з якої беруть початок основні жилки. Після того як намітили жилки , намічаємо загальний контур листочка. Для того щоб листочок вийшов не дуже витягнутим та не дуже широким, потрібно постійно порівнювати його з натурою. Наступним кроком буде визначення кольору листочка. Подивіться на свій кленовий листочок. Подекуди він червоно-жовтий, десь зеленуватий. Ось так і ви маєте намалювати, змішуючи кольори, не бійтеся додавати трішечки води.

Листочок має бути намальований на весь аркуш паперу. Отже приступайте до виконання завдання.

4.2. Практична робота учня.

Діти виконують завдання, тим часом звучить ніжна мелодія П.Чайковського «Пори року»

4.2.1. Індивідуальна допомога окремим учням.

Учні виконують творчу роботу. Учитель надає індивідуальну допомогу.

4.3. Оцінювання, коментування та виставка кращих робіт учнів.

Отже ви закінчили малювати листочки, давайте продемонструємо їх один-одному. Перший ряд демонструє свої роботи другому і третьому ряду. А тепер другий ряд демонструє свої роботи першому і третьому ряду. Третій ряд демонструє свої роботи першому і другому ряду.

- Ті хто отримав сонечко вийдіть на середину класу щоб зробити маленьку творчу виставку ваших робіт.

5. Підсумок уроку.

5.1. Підсумкова бесіда.

- Отже, назвіть тему нашого уроку?
- Які кольори ми використовували, для наших малюнків?
- Що собою являє листочок?
- Як називають людей, які зображають природу на полотнах?

Сподіваюся, вам сподобалося малювати листочки, адже перед вами не малюнки, а частинки листопаду! Запам'ятайте у природи багато секретів ,та вона розкриває їх тільки тим, хто ставиться до неї з повагою та любов'ю.

Діти хто не закінчив свою роботу, прошу завершити її вдома.

5.2. Прибирання робочих місць.

Приберіть свої робочі місця, пензлики помийте, воду із стаканчиків вилляйте у відро.

5.3. Прощання з класом.

Я дякую вам за сьогоднішній урок, до побачення!